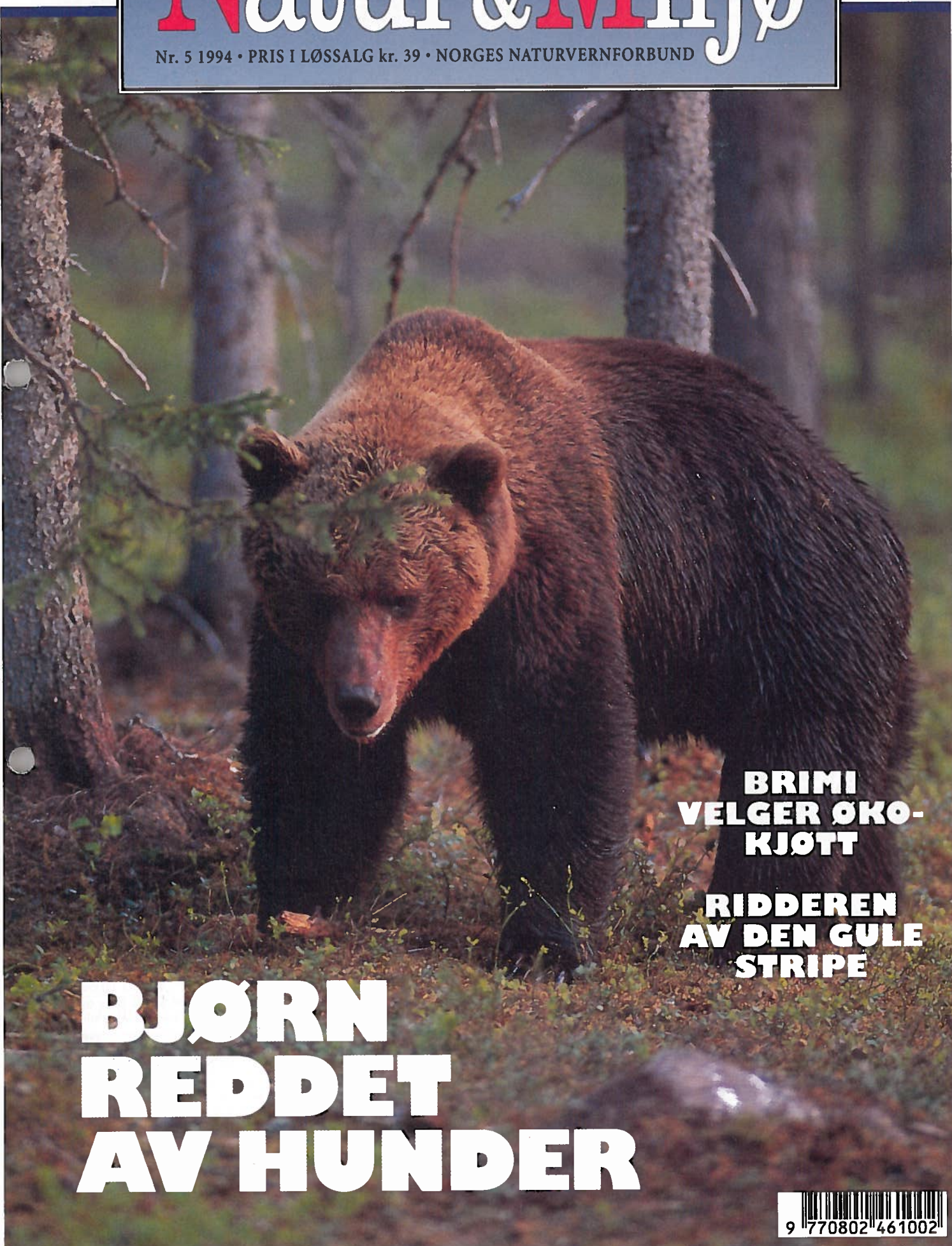

Natur & Miljø

Nr. 5 1994 • PRIS I LØSSALG kr. 39 • NORGES NATURVERNFORBUND

A large brown bear is the central focus of the cover, walking towards the left through a forest. The bear's fur is a mix of light and dark brown. The background consists of blurred tree trunks and foliage, suggesting a deep forest setting.

**BRIMI
VELGER ØKO-
KJØTT**

**RIDDEREN
AV DEN GULE
STRIPE**

**BJØRN
REDDET
AV HUNDER**

9 770802 461002

Utgiver:

Norges Naturvernforbund
Postboks 2113 Grünerløkka,
0505 Oslo, Norge.

Besøksadresse:

Nedregate 7
Tlf: 22 71 55 20
Telefax: 22 71 56 40
Bankgiro: 1720.05.00717

Postgiro:

0803 5 09 46 02

Ansvarlig redaktør:

Jon K. Berg

Redaksjonssekretær:

Jens Petter Toldnes

Redaksjonen:

Ola Glesne, Rasmus Hansson,
Ragnhild Noer, Ole P. Pedersen,
Jon Birger Skjærseth, Inger
Spang, Geir Kristian Lund,
Knut Are Tvedt.

Annonser:

Naturvernforbundets Markedskontakt A/S

Tlf: 22 71 92 20

Design/lay-out:

dEDesign, Ketill Berger

Sats, repro og trykk:

Frognar Trykkerier AS

Natur & Miljø trykkes på

klorfritt papir.

Abonnement institusjo-

ner: kr. 340,-

Abonnement enkeltper-

soner: kr. 225,-. Bestilles hos

Universitetsforlaget, Kundeser-

vice, Postboks 2959 Tøyen,

0608 OSLO

Tlf: 22 57 53 00

Telefax: 22 57 53 53

■ Naturvernforbundet innestår

ikke for miljøvennligheten til de

bedrifter, tjenester eller produkter

som det annonseres for i Natur &

Miljø.

Medlemmer av Norges Naturvernforbund

er automatisk medlem av det fylkes- og

lokallag vedkommende søker til.

Amliandsnes 4772 Hovåg. Tlf og fax:

38025766. Postadresse: Boks 718, 4601

Kristiansand S

Naturvernforbundet i Rogaland: Leder og

fylkessekretær: Anndi Lomeland

Jacobsen, Jelsagt 46, 4012 Stavanger. Tlf:

p-51/532378 j-51/862638. Kontoradres-

se: Asylgt. 1, 4012 Stavanger. Tlf:

51/528811 Fax: 51/528815. Postadresse:

Boks 441, 4001 Stavanger

Naturvernforbundet i Hordaland: Leder:

Halvdan Wik, 5414 Rommeveit. 53-

413257p. 53-491354a. Kontoradresse:

Jacobsfjorden v/T. racturen. Tlf:

55/313851 Fax: 55/315392. Postadresse:

Boks 1201, 5001 Bergen

Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane Leder

og postadr: Erik Solheim, Kåsen 1 D,

6800 Førde. Tlf: p-578/23873 j-

577/25371 Fax: 57823873

Naturvernforbundet i Møre og Romsdal: Leder:

Ola Fremo, Lillevikvegen 11, 6400 Molde.

Tlf: p-71 216692 j-71 258840. Kontor-

og postadresse: Sandv. 12b, 6400 Molde.

Tlf: 71 218700 Fax: 71 218702

Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag: Leder:

Lars Korsnes, Kirkegata 53, 7043

Trondheim. Tlf: 73 50 37 44 (p). Kontor-

og postadresse: Dronningensgt. 23, 7012

Trondheim. Tlf: 73/515224 Fax:

73/512727

Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag

Postadr: Gunn Vigdis Andreassen,

Hovdingvn 96,7700 Steinkjer. dp:74 16

37 05, da: 74 15 02 00. Kontoradresse:

Skolegt. 12, 7700 Steinkjer. Tlf: 741

69956 Fax: 741 62284

Naturvernforbundet i Nordland: Leder: Tomas

Sandvig, Svenningsvn. 9, 8010 BODØ. Tlf:

p-75 58 52 38 j-75 53 16 21 Kontora-

drasse: Torggt.10, 8000 Bodø. Tlf/fax: 75

52 60 33 Postadresse: Boks 250, 8001

Bodø

Naturvernforbundet i Troms: Kontoradresse:

Unjdommens hus, 9000 Tromsø. Tlf:

776/89960 Fax: 776/13785. Postadresse:

Boks 924, 9001 Tromsø

Naturvernforbundet i Finnmark: Kontaktperson:

Anild Jansen, Ternesvingen 27D,

9500 Alta. Tlf: p-78437404 a-78437900

Fax: 78434443. Postadresse: Postboks

1176, 9500 Alta.

Natur og Ungdom: Leder: Heidi Sørensen.

Tlf: 22 36 42 18 Fax: 22 20 45 94 Kontor-

og postadresse: Torgata 34, 0183 Oslo.

Barentshavsvalget: Leder: Bente Aasjord.

Kontoradresse: 8082 Leines. Tlf:

757/78410 Fax: 757/78474. Postadresse:

Boks 10, 8082 Leines

Nordjøntvalget: Postadresse: Postboks 1201,

5001 Bergen. Besøksadresse: Jacobsfjor-

den brygge - 2. etasje

Postboks 2113 Grünerløkka,
0505 Oslo, Norge.

Medlemskontingent

i Norges Naturvernforbund:

Personlig medlem: (inkl. Natur & Miljø) kr.

200,-

Pensjonister: (inkl. Natur & Miljø) kr. 100,-

Livsvarlig medlemskap: kr. 4000,-

Medlemmer av Norges Naturvernforbund

er automatisk medlem av det fylkes- og

lokallag vedkommende søker til.

Naturvernforbundets

fylkeslag:

Naturvernforbundet i Østfold: Leder: Arild

Adnem, Utgårdskilen, 1674 Vesterøy, tlf:

p-69377410 Fax: 69377410. Kontora-

drasse: Ferjestedsveien 5, 1600

Fredrikstad. Tlf: 69314980 Fax: 69318527

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus: Leder:

Jens Gram, Oscarsgt. 41, 0258 OSLO Tlf:

p-22 447690 Kontor- og postadresse:

Maridalsvn 120, 0461 Oslo. Tlf: 22383520

Fax: 22716348

Naturvernforbundet i Hedmark: Fungerende

leder: Arne Tronstad, Røyskatilla 7, 2480

Koppang. Tlf: 62460335/6246044 Fax:

62460685 Kontor- og postadresse:

Maurud 2324 Vang. Tlf: 62596180

Naturvernforbundet i Oppland: Leder: Thomas

Klevmark, 2743 Harestua. Tlf: p-61

323513 j-63 811139 Kontoradresse:

Fåberggt. 106. Tlf: 61 260081 Fax: 61

260058

Naturvernforbundet i Buskerud: Leder: Børre

Dervo, Hønnumhagan 49, 3408 Tranby.

Tlf: p-32851926 a-66 783860 Kontor- og

postadresse: 3322 Darbu. Tlf: 32750504

Naturvernforbundet i Vestfold: Kontaktperson:

Ragnhild Trosby, Vikvelen, 3180 Nykirke.

Tlf: p-33 08 85 14. Kontor og postadres-

se: Håkon Gamlegt. 6, 3111 Tønsberg

Naturvernforbundet i Telemark: Leder: Jon

Ingebrøtten, 3853 Vrådal. Tlf: p-35

056139 a-35 045480/042422. Kontora-

drasse: Stasjonsveien, Hjukesebo, 3670

Norodden. Tlf: 35 957408. Postadresse:

Rute 2028, 3670 Norodden

Naturvernforbundet i Aust-Agder: Leder: Geir

M. Kolen, Heimdalsveien 7, 4800

Arendal. Tlf: 37026869 Kontoradresse:

Klevgaten 1, 4800 Arendal. Tlf:

37027944. Postadresse: 4934 Neigrenda

Naturvernforbundet i Vest-Agder: Kontaktperson

og Fylkessek: Arne Otto Iversen.

Tlf: p-a-fax 37 274899. Kontoradresse:

Leder

Hjelp fra Pyreneene

KONFLIKTEN MELLOM saueiere og rovdryrfors-
varerne her i landet har vært intens og tilsy-
nelatende uløselig. Tradisjoner, tro og hold-
ninger har støtt sammen på en lite fruktbar måte.
Den samme krangelen og beskyldningene gjentar
seg år for år.

En grunn til de fasttømrede posisjonene, er at de
involverte har måttet ta et ubønnhørlig valg: Hvilket
liv skal ofres, sauen eller bjørnens?

I sommer vakte det stor oppsikt da en bjørn kom i
slåsskamp med en pyreneerhund i Pasvik. Turister
strømte til for å betrakte den sjeldne dysten. Bilder
ble formidlet gjennom fjernsyn og aviser. Bjørnen så
en stund ut til å skulle ta knekken på hunden. Men
den hvit-bustede pyreneerhunden klarte til slutt å
jage bjørnen til skogs. Så langt har den ikke vist seg
der igjen.

Bak denne dramatiske duellen, ligger et prosjekt
som Naturvernforbundet har satt i gang for å mild-
ne konfliktene mellom saue- og bjørnetilhengerne.

I denne utgaven av Natur & Miljø gir vi historien
bak pyreneerhundens triumf i Pasvik. Det viser seg
at pyreneerhunden har vært brukt i lang tid i blant
annet USA og Frankrike for å skille rovdyr og sau.
Det ser ut til at hunden har den egenskapen at den
kan forvise bjørnen fra saueflokk, uten å skade
noen av dem.

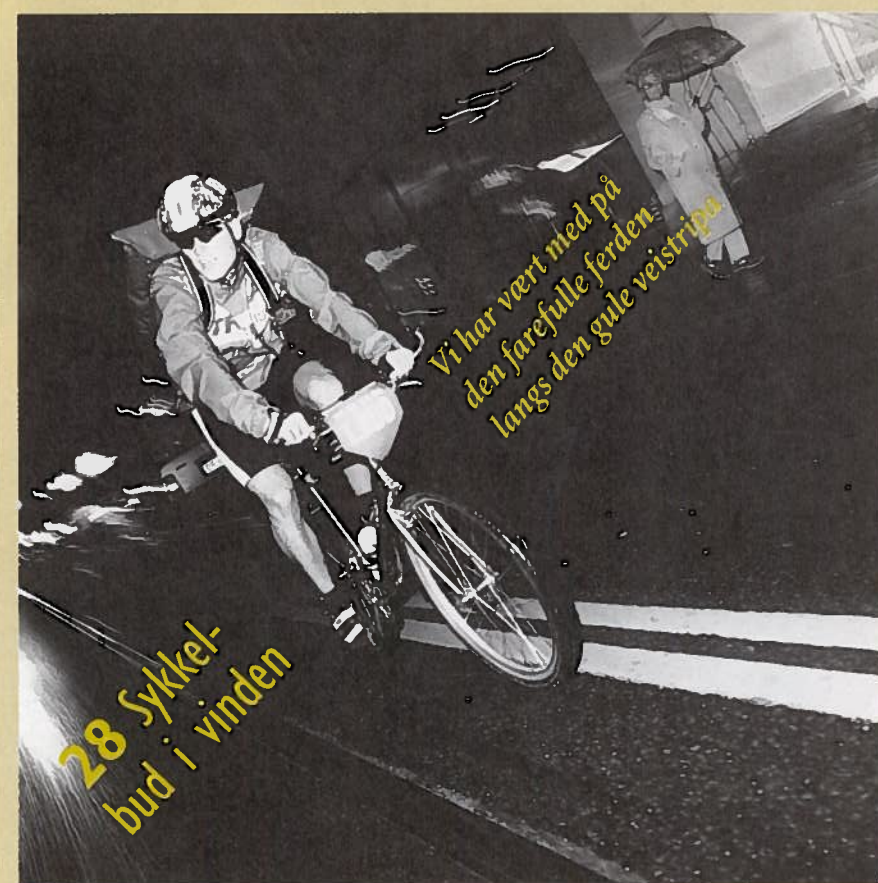
Ti pyreneerhunder skal nå plasseres ut blant saue-
eiere i Nord-Trøndelag. Det finnes mange skeptike-
re, spesielt blant sauebøndene. Det er derfor viktig
at pyreneerhundenes oppførsel studeres nøye, slik at
det etterhvert kan legges fram en grundig og pålite-
lig dokumentasjon. Hvis det så viser seg at pyreneer-
hunden virkelig har de bjørne- og sauebevarende
egenskapene som hendelsen i Pasvik tyder på, bør
de etterhvert bli et fast innslag i bjørnetruede
saueflokker i Norge – sammen med andre forebyg-
gende tiltak. Da kan vi kanskje oppleve at den tildels
aggressive holdningen mot rovdyr i enkelte saueeier-
kretser kan opphøre. □

Ny redaktør og journalist

Natur & Miljø har fått ny redaktør og journalist. Jon K. Berg over-
tar redaktørstolen etter Gunnar Bolstad, som har gått over til Re-
portasjejournalistene. Berg er cand. philol., med historie hovedfag.
Han har tidligere jobbet som journalist i avisen Agder og i magasi-
net Folkøvt, før han ble redaksjonssekretær i Natur & Miljø.

Jens Petter Toldnes er ny redaksjonssekretær i Natur & Miljø.
Han var tidligere redaktør for Blekkulfs magasin «Flaskeposten». Han
har tilsammen sju års utdannelse innen skogbruk og miljøvern.

Signy Svendsen har sluttet som journalist i Natur & Miljø. Hun
skal også begynne hos Reportasjejournalistene.

10 Økooksken

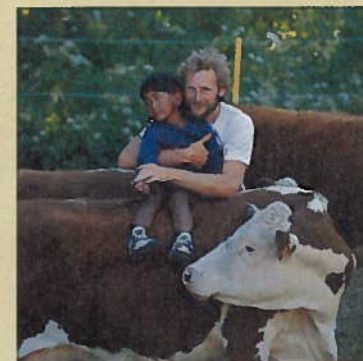
N&M har vært på den økologiske gården til Øivind Holm og
besøkt oksa Igor. Mesterkokken Arne Brimi mener at øko-
kjøttet smaker bedre og er mørere enn annet kjøtt.

4 Hunder løser konflikter

Neste år skal ti pyreneerhunder
settes inn i kampen for å fjerne
konflikten mellom saueiere og
bjørnen.

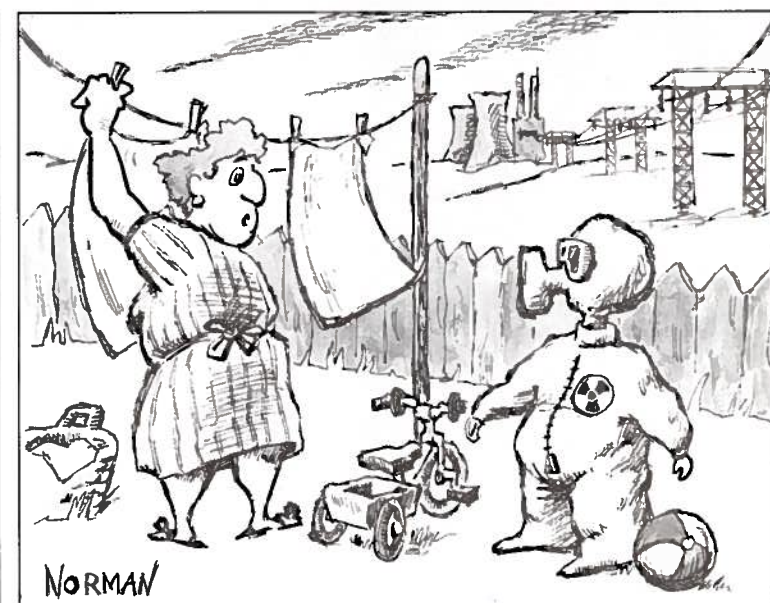
16 EU og demokrati

Hvor demokratisk er EU? Hvil-
ken mulighet for innflytelse har
Naturvernforbundet hvis Norge
blir EU-medlem? Natur &
Miljø gir svar

Faste spalter:

I stormkjøkkenet:	14
MORTEN SCHAHENDA	
Naturfotografen:	22
JAN RABBEN	
Grønn hverdag	27
Min natur	34
På klingen	36
Blekkulf	44
Lesernes galleri	46

På Normans vis

Mamma, mamma, se på denne kule
drakten vi fikk på skolen i dag!

FIRBENTE HJELPERE: Ved hjelp av sine tre pyreneerhunder skremte Astrid Brenne Moe i Nærøy, Nord-Trøndelag, bort to bjørner som var kommet seg inn på innmark.

EN HUND ETTER BJØRN

Nærøy, Nord-Trøndelag (Natur & Miljø): «Gårdkjer- ringa» Astrid Brenne Moe i Nærøy, Nord-Trøndelag satte seg i respekt i sommer. Uten annen beskyttelse enn sine tre pyreneerhunder, dro hun til Pasvik og fikk hundene til å jage bjørnene til skogs.

N&M • OLA FLYUM

Sindig er det første ordet som faller en inn i møtet med Astrid. I sommer ble hun også kalt modig. «Bevæpnet» med tre hunder – Cezar (3), Cleo (4) og Silke (22 mnd.) – skremte hun bort sommerens fremste turistattraksjon i Pasvik. To bjørner – ei binne med to unger og en hannbjørn – hadde mistet sin naturlige skyhet for mennesker. Bjørnene beitet uforstyrret på innmark og lot seg ikke merke med alle tilskuerne. ➤

JAGET: Dette er en av bjørnene som pyreneerhundene jaget på flukt i Pasvik i sommer

UNIKT: Dette bildet ble tatt i Pasvik i sommer. For første gang ble pyreneerhunder fotografert i konfrontasjon med bjørn.

Foto: Bjørn S. Wilan

➤ Viltforvalter Steinar Vikan i Finnmark beskriver situasjonen før Astrid kom oppover:

– Folk skjønnte ikke at de hadde med et rovdyr å gjøre. Turister og skoleklasser gikk bare femten meter unna bjørnene. De oppførte seg om de var i zoologisk hage – bare at her var det ikke noe gitter mellom dem og bjørnene, sier Vikan.

Binna ble døpt Brita. Enkelte ganger slappet Brita av fra grasbeitet. I ventetida gumlet turistene og andre skuelystne vafler fra den lokale kafeen.

Noe måtte gjøres. Jegerne mente at binna måtte avlives – alternativt skremmes med gummikuler. Slike kuler er et tveegget sverd. De må treffe bjørnens kjøttfulle deler. Hvis ikke, kan kulene gjøre stor skade på dyret.

Ikke redd

Astrid Brenne Moe reiste oppover til Pasvik på Direktoratet for Naturforvaltnings regning. Folks skepsis til hennes hunder var tydelig. De fleste mente at bjørnene ville drepe hundene og deretter henne.

Astrid vil ikke si at hun var redd, men spent. Hun innrømmer likevel at hun fikk seg en støkk i det hannbjørnen på 150–200 kilo plutselig – ti meter foran henne – reiste seg opp i buskaset. Hun stolte imidlertid på at

Bjefende filosof

Franske Charles Duconte er en av ekspertene på denne hundrasen. Vi tillater oss på de følgende sidene å sitere fra hans artikkel som inngår i kategorien «religiøs litteratur»: «På grunn av pyreneerhundens ensomme liv i de øde fjellområdene, har den utviklet seg til en filosof og drømmer, noe som sterkt understrekes i dens litt flegmatiske uttrykk. En pyreneerhund som mangler dette spesielle uttrykket, er ingen virkelig pyreneer.»

«En utrolig luktesans, intelligens, absolutte hengivenhet til sin herre, årvåkenhet gjennom natten, styrke, energi og mot, den mangler ingenting av dette.»

hundene ville beskytte henne.

Astrid forteller:

– Jeg var svært spent. Det eneste rovdyret hundene har jaget, er rev på gården vår. Jeg visste at jeg tok en stor sjanse, men jeg har drevet med avl på disse hundene i ni år og har stor tro på dem.

Første gang på video

Astrid og andre fikk filmet hvordan hundene jobbet. Etter det hun kjenner til, er det første gang det har skjedd. Denne gangen var det mulig på grunn av den lyse sommernatta i Pasvik.

Videofilmen viser hvordan hundene stresser bjørnene hele tiden og ikke gir dem ro til å spise. Gang på gang prøver bjørnen å angripe, men hundene trekker seg tilbake for så å angripe igjen.

Spesielt tøff var kampen mot hannbjørnen. Denne kampen varte i fire til fem timer. Da ga den opp og ingen av bjørnene har kommet tilbake til innmarka senere.

På heimgården i Nærøy rusler 25 sau side om side med pyreneerhundene. Astrid vil at hundene skal være vant med sau fra første dag.

– Jeg skjønner hvorfor folk er skeptiske. Jegerne har erfart hvordan vanlige jakthunder oppfører seg mot bjørnene. De an-

griper og biter seg fast i bjørnen, som dermed slår dem lett i hjel. Dette er en viktig forskjell mellom pyreneerne og andre hunder. Pyreneerhunden bare bjeffer og biter ikke. Det er også ytterst sjelden at pyreneerne angriper husdyr, forteller hun.

Mye forskning i USA

Astrid har samlet en masse litteratur om hundene og synes det er rart at saueiere i Norge ikke er mer lydhøre for andre lands erfaringer med vokterhunder. Tross alt er slike hunder flittig brukt i land som Australia, i USA og i Europa.

Astrid viser til USA, hvor de har forsket på slike hunder siden 1977. I en rapport fra 1986 – utgitt av det amerikanske Landbruksdepartementet – svarte 82 prosent av 400 buskapeiere, at bruken av hunder representerte en økonomisk fordel.

Det konkluderes også med at en systematisk bruk av slike hunder, gjør at rovdyrene skyr beiteområdene. Saueierne vinner derfor kontrollen med beitene.

I «The International Magazine of Great Pyrenees» desember 1991, skildres erfaringene fra Sør-Dakota. Coyotene har i en årrekke vært en pest og plage for saueierne. Etter at vokterhundene ble tatt i bruk, klarer bønder nå å forebygge de store tapene. Eksempelvis brukte en bonde med stort hell 80 pyreneerhunder for å vokte 10 000 storfe og 30 000 sauer på et 10 000 hektar stort område.

Astrid håper nå at det ikke går for mye politikk i den norske rovdyrforvaltningen. Hun merker at det blant vanlige bønder er stor interesse for hundene, men lokalpolitikere og talsmenn for særinteresser er de minst interesserte.

Astrid Brenne Moe håper nå at Lierne ikke blir et nytt Pasvik. De som drev med sau i Pasvik for tjue år siden, ga opp i konkurransen med rovdyrene og gikk over til kyr.

– Det samme kan bli tilfellet i Lierne. Hvorfor ikke gi disse hundene en sjanse før vi må gi tapt for rovdyrene? spør Astrid Brenne Moe. □

Pyreneerhundene redder bjørneliv

Neste år vil ti pyreneerhunder bli satt til å holde rovdyr borte fra sauer i Lierne i Nord-Trøndelag. Den hvite, lodne og robuste pyreneerhunden har vært amerikan-ske sauebønders viktigste vern mot rovdyr i åresvis.

Det er Kjell Delbekk i Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag som er den drivende kraften i dette arbeidet. Delbekk er selv bonde med 12 melkekyr og 40 vinterfora sauer.

Gården hans ligger innenfor det såkalte kjerneområdet for bjørn i Nord-Trøndelag. I rovdyrmeldinga, som er vedtatt av Stortinget, har Miljøverndepartementet satt administrative grenser for noen kjerneområder for rovdyr. Disse områdene skal sikre rovdyrenes overlevelsesmuligheter. For bjørn ligger dette kjerneområdet i store deler av Nord-Trøndelag.

Tidligere var Delbekk leder for Ogndal saueavlslag og Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag. Han kjenner derfor problematikken fra begge sider og føler at situasjonen er blitt så tilspisset at man må tenke nytt.

Ti hunder?

– Neste år er det store året for pyreneerhund-prosjektet. Sju til

ti gårder i Lierne er klar til å ta i bruk hundene. Sammen med hundene, vil også gjetere patruljere beiteområdene. Det har tatt lenger tid enn det vi først trodde med å få hundene ut i terrenget. Det har vært veldig mye rot i forvaltningen og mange instanser skulle si noe om denne saken. Vi kunne ha fått til noe i år, men vi kom i gang for sent.

Selv om mange er imot bruk av hunder i terrenget, mener Delbekk at folk er mer åpne for et slikt forsøk etter årets beitesesong. Den såkalte «Lille Lulle»-aksjonen i sommer, hvor jegere brukte et levende lam som bjørneåte, mener Delbekk er feil vei å gå.

– Disse folkene bør holde seg unna. Kommunestyret i Lierne har jo gått hardt ut og nærmest gått god for sivil ulydighet på dette området. Dette har skapt få muligheter for andre løsninger, men vi trenger mer konstruktive innspill for å redde både bjørn og sau i dette området, mener Delbekk.

Juridisk klarert

Selv er han ingen udelte bjørneelsker. Han mener at det er mer

DRIVKRAFT: Kjell Delbekk i Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag er drivkraften bak forsøket med å la pyreneerhunder beskytte sauene mot bjørnen.

(Foto: Trønder-Avisa)

bjørn i området enn det forvaltningen regner med. Delbekk ønsker også en mulighet for å felle slagbjørn, dersom det er bevisst at den slår sau. Fylket har ansatt to bjørnejegere og de kan brukes i slike tilfeller, mener Delbekk.

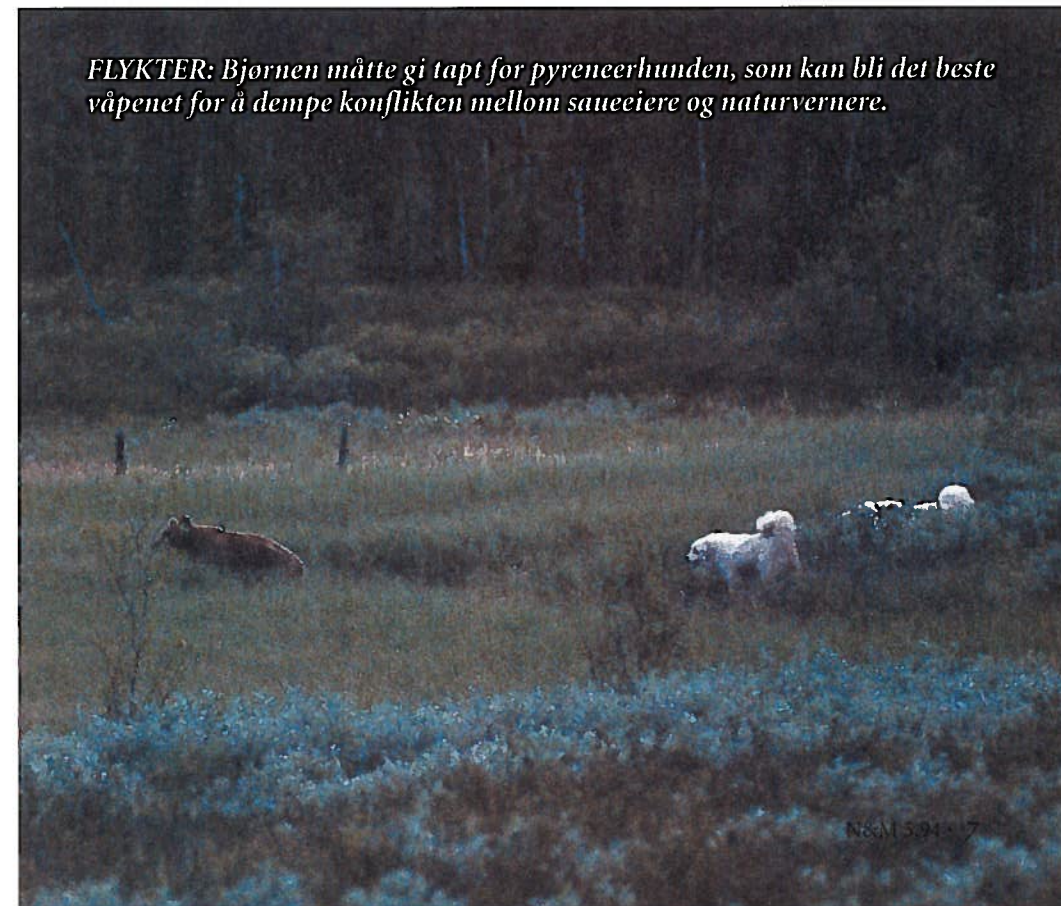
Viltforvalter Paul Harald Pedersen ved miljøvernnavdelinga hos Fylkesmannen i Nord-Trøndelag sier at de juridiske sidene ved det å bruke pyreneerhundene, nå er avklart. Han synes prosjektet er spennende, men tross bra resultater i andre land, er han usikker på hvordan hundene vil fungere i Norge. □

«Den vokter fordi den er født til det, den har det i blodet. Men den vokter bare de den elsker, og den elsker bare de den er gitt å vokte.»

Charles Duconte

Foto: Bjørn S. Wilan

FLYKTER: Bjørnen måtte gi tapt for pyreneerhunden, som kan bli det beste våpenet for å dempe konflikten mellom saueiere og naturvernere.

PRØVER: Ekteparet Tor og Vivian Kvernán vil sende ut sine to pyreneerhunder sammen med sauene neste år.

(Foto: Ola Fyrum)

Tor og Vivian håper på «bjønnohinnan»

Ikke alle sauebønder tror at det enkleste er gevær for å redde sauene fra rovdyrene. Flere sauebønder har nå sagt seg villige til å prøve pyreneerhunder sammen med sauene. Deriblant ekteparet Tor (25) og Vivian Kvernán (21) fra Sørli i Nord-Trøndelag.

Med Naturvernforbundets hjelp, anskaffet de seg to hunder for to år siden. De er skuffet over at regelverket foreløpig har hindret dem å prøve dem skikkelig i terrenget, men håper at de kan sende dem ut sammen med sauene til neste år. Vivian sier det slik: – Vi tror ikke at disse hundene er redninga for sauedrifta, men «bjønnohinnan» er fine

hunder med et godt gemytt, så hvorfor ikke prøve? sier hun. Tor og Vivian har møtt mye skepsis fra naboer og byråkratiet. Dette har ført til at hundene ennå ikke har vært utprøvd i beiteområdet. Tor og Vivian kan fortelle at både saue- og reieiere har fryktet at hundene skulle rive husdyr. I tillegg mener jegerinteressene at hundene jager bort viltet.

Ja til bjørn – nei til slagbjørn

Sommerens pelskledde agurk har vært bjørnefrykten i indre Namdal – nærmere bestemt Lierne. Utad synes bjørnemotstanden urokkelig. En omfattende meningsmåling gjort av NTF (Nord-Trøndelag-forskning) på oppdrag av Namdal Arbeiderblad, viser imidlertid at 68,7 prosent av de spurte mener at det bør være bjørn i Namdalen.

Meningsmålingen, som omfatter 300 mennesker, viser at dersom en ser på stemningen i de typiske bjørnekommunene Lierne, Røyrvik og Snåsa, er folk der mer positive til bjørn enn gjennomsnittet. I alt 79,1 prosent vil ha bjørn her mens bare 18,6 prosent er i mot.

Denne bjørnevennligheten slår sprekker, dersom bjørn begynner å slå sau. 82,7 prosent av namdalingerne vil at forvaltninga skal gi fellingstillatelse umiddelbart for slagbjørner. Bare 10 prosent mener at myndighetene bør vente med tillatelsen.

Konflikten mellom bønder og bjørnen får også følger for miljøvernmyndighetene som er satt til å forvalte kjerneområdet for bjørn. 75 prosent mener at de gjør en dårlig jobb og at de har liten forståelse for de lokale problemene. ■

Fjellgård

Gården deres ligger flott til med utsikt mot høyfjellet. Gården har 90 vinterfora sauer og er på 6200 mål – derav 3400 mål skog og 95 mål innmark. De siste fem årene har de drevet sammen med Tors foreldre. I januar tok de over gården og i juli fikk de ei odelstaus – Emma.

Tor sier det med namdalsk sinnighet:

– Det va no det her vi tenkt vi skoill hoill på med.

Han ser ut over sitt lille rike. Sola trives i Sørli denne dagen og viser bygda fra sin beste side.

Tor og Vivian er to unge mennesker som liker gårdslivet og er stolte over å være «ækt» sørlibygg. De føler likevel at storsamfunnets reguleringsiver, når det gjelder den planlagte nasjonalparken og kjerneområdet for bjørn, gir dem pustevansker. Gården ligger innenfor både nasjonalparken og «bjørneområdet».

– Ikke redd bjørn

De er ingen bjørneelskere og mener slagbjørn bør skytes. Samtidig kjenner de seg ikke igjen den nærmest hysteriske redselen for bjørn som avisene har rapportert om i sommer.

Tor tar da heller ikke med seg gevær, når han skal innover i fjellet.

– En vet jo aldri, men jeg tror ikke at bjørn er farlig for folk, sier han.

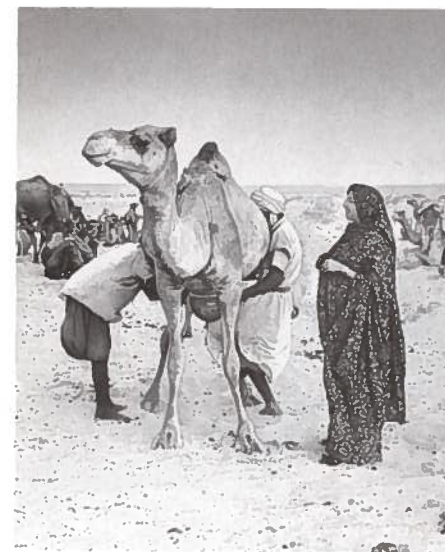
Vivian er ikke like trygg og innrømmer at hun er blitt reddere for å treffe bjørn.

– Det er mye bjørn i området. Folk ser stadig vekk spor og saue har kommet ned til gården i sommer. Noe må ha skremt dem, sier hun.

Når det gjelder bjørneskader, har de kommet lettere fra det enn andre gårder. For to år siden forsynte en bjørn seg med omkring 17 sau. I fjor ble bare to sauer tatt av bjørn.

– Vi må prøve hundene litt til før vi gir oss. Det er jo ingen garanti for at vi lykkes, men resultatene fra andre land høres såpass interessante ut at vi må prøve dem i Sørli også, sier Tor håpefullt. ■

1993. NANCY ABEIDERRAHMANE (MAURITANIA) Pasteurising camel's milk in the desert.

1987. JOHAN REINHARD (PERU) Studying Andean mountain-top ceremonial sites.

1981. MILAN MIRKOVIC (AUSTRALIA) Cultivating the jojoba plant in the desert.

Could you follow in their footsteps?

The 1996 Rolex Awards for Enterprise.

Since their creation in 1976, the Rolex Awards for Enterprise have drawn thousands of applications from motivated men and women in wide-ranging fields of endeavour.

Once again we are issuing a worldwide call for entries. If you feel that like the past winners above, you can demonstrate the spirit of enterprise in your own field, we'd like to hear from you.

US \$350,000 to be awarded.

The five applicants whose work is judged the most outstanding by our distinguished Selection Committee will each receive an award of US \$50,000 together with a specially inscribed gold Rolex Oyster.

Ten further people whose projects are deemed particularly promising will each be awarded US \$10,000 and an inscribed steel and gold Rolex Oyster.

A choice of categories.

We will be looking for entries that fall into one of the following categories: Applied Sciences and Invention; Exploration and Discovery; The Environment.

The winning projects will be the ones

THE ROLEX AWARDS FOR ENTERPRISE 1996

that display exceptional enterprise, commitment and feasibility.

When the results are announced in 1996 a hardback book will be published giving details of many of the best entries.

How to apply.

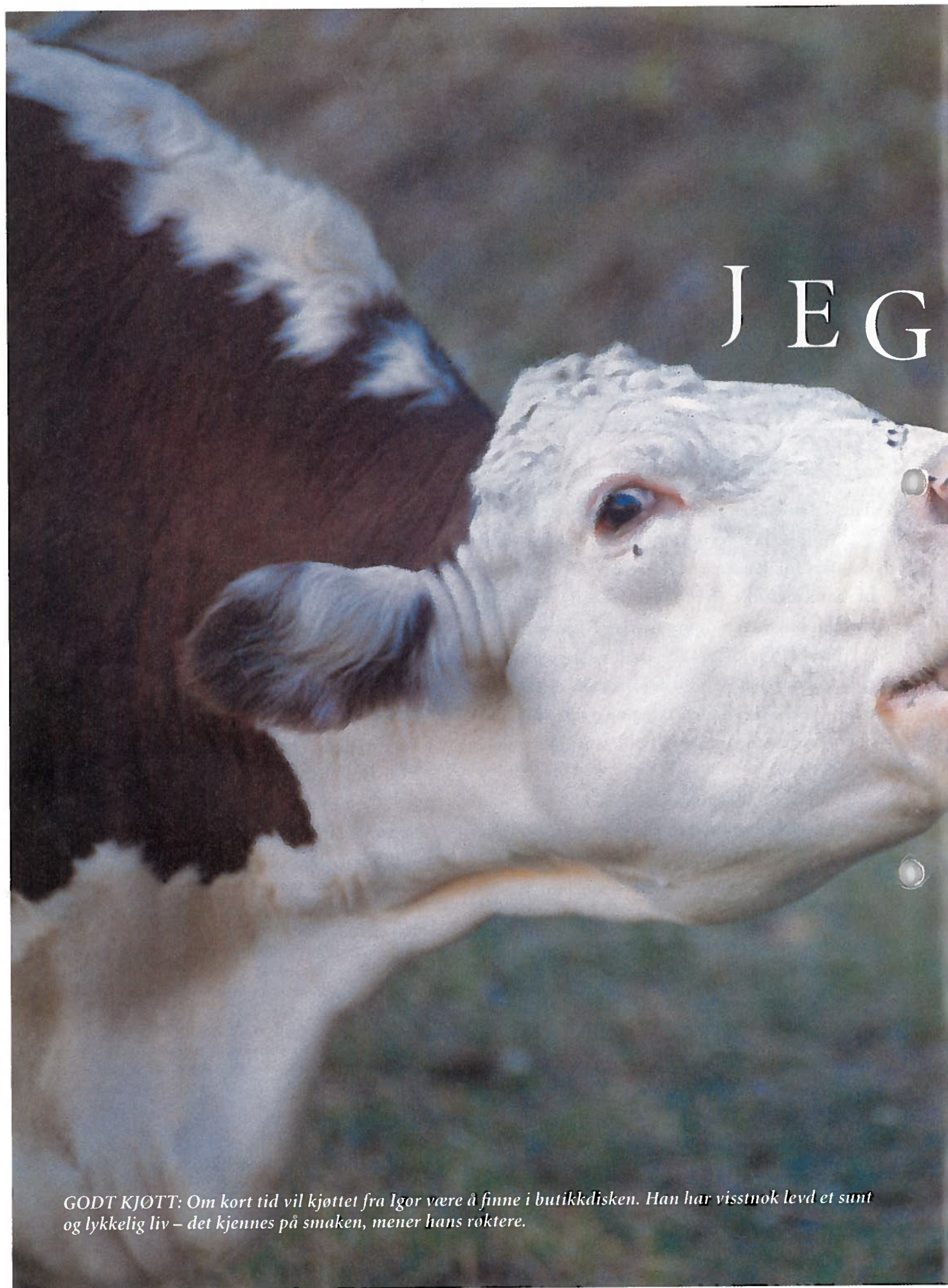
You can send for an application form with a set of rules and conditions from: The Secretariat, The Rolex Awards for Enterprise, P.O. Box 1311, 1211 Geneva 26, Switzerland.

Completed applications must reach the Secretariat by 31 March 1995. The Awards will be presented in Geneva in May 1996.

The Selection Committee

Chairman: Mr. André J. Heiniger. (Chairman of the Board and Chief Executive Officer of Montres Rolex S.A.)

Dr. Mary Archer (Great Britain): Chemist, Chairman of the National Energy Foundation · Mr. Ricardo Bofill (Spain): Architect, founder of the Taller de Arquitectura in Barcelona · Mrs. Laila El-Hamamsy (Egypt): Anthropologist, Professor Emeritus at the American University of Cairo · Professor Reinhard Furrer (Germany): Physicist and astronaut, Managing Director of the Berlin Space Institute. Mr. William Graves (United States): Editor of National Geographic magazine · Professor Tommy Koh (Singapore): Law professor and diplomat, Chairman of the National Arts Council and Director of the Institute of Policy Studies · Professor Luc Montagnier (France): Research virologist, Professor at the Pasteur Institute in Paris, Research Director at the National Scientific Research Centre (CNRS) · Dr. Ivo Pitanguy (Brazil): Plastic surgeon, Director of the Ivo Pitanguy Clinic and Professor at the Carlos Chagas Medical School of Rio de Janeiro's Catholic University · Ms. Junko Tabei (Japan): Mountaineer, Representative of the Himalayan Adventure Trust.

N&M (Langelid gård): Jeg er femten måneder gammel, veier rundt 500 kilo og er slakteferdig. Om kort tid vil jeg ende mine dager i kjøttdisken, hygienisk innpakket og påstemplet kilopris. Men om endeliktet er trist, har jeg ihvertfall levd et lykkelig, økologisk liv! sier øko-oksen Igor til Natur & Miljø.

J E G
E R
M O O K O O K S E N

N&M • SIGNY SVENDSEN
og VICTOR BOULLET (foto)

Veien blir mer og mer landlig etterhvert som vi fjerner oss fra Holmestrand. Der veien har blitt det man kan kalle en krøttersti, finner vi gården Langelid. På gårdstunet vokter oksen Igor på nye besøkende. Heldigvis holdt tilbake av et strømførende gjerde. Vi har kommet på en gård som tilfredsstiller gøy-på-landet-forventningene: Et hvitt våningshus og en rød låve omkranset av skog og grønne enger. Nede i bakken finner vi jordbæråkre med søte, saftige jordbær dyrket frem uten kunstgjødsel. På de grønne engene og i skogen går kyrne fritt og kommer lø-

pende når kjentfolk kaller på dem. Ekteparet Øivind Holm og Bente Berget, eierne av gården, mottar oss på trappen. De tilfredsstiller ikke forventningene til et bonde-par, med kraftige never, flanellskjorte, skaut og forklé. De likner mer et by-par som har forvillet seg ut på landet etter endt akademisk utdanning. Men gårdsdrift kan de. Siden 1988 har paret drevet gården økologisk, og oksen Igor er et levende eksempel på dette.

Øko-melk på vei

16 bønder har gjort en avtale med Norske Meierier om å levere 800 000 liter økologisk melk i året. I november vil denne melken være å finne i kjøledisken i enkelte butikker i Oslo-området.

Melken blir ikke homogenisert. Fordi fettkulene ikke blir tatt bort, vil øko-melken være noe mindre fet enn vanlig H-melk. Meierienes selger øko-melken for samme pris som H-melken, men det er sannsynlig at den enkelte butikken vil ta noe høyere avanse fordi det i første omgang er snakk om små kvanta.

Evalueringen av dette nye tilbudet vil skje i mars neste år, og først da vil Norske Meierier vite sikkert hvordan salget går, hvilke behov forbrukerne har og hvorvidt melken skal selges i andre deler av landet. □

Dyre-humant liv

Igor er med sitt krøllete, hvite hode et typisk eksemplar av den britiske, rene rasen Hereford. Gjennom 200 år har rasen blitt dyrket fram for avl og kjøttproduksjon – noe som er tydelig ved et blikk på Igor. Etter femten måneder har han kommet opp i 500-kilos klassen.

Men det som skiller Igor fra andre Hereford-okser, er at han er en øko-okse. Det betyr at han hele sitt liv har levd et sunt og dyre-vennlig liv. Han har

levd i et fjøs uten båser, og har ikke blitt bundet til en fast plass. Dyrene kan fritt gå ut og inn som de ønsker. Igor kan selv bestemme om han vil stå ute eller inne vinterstid. Innendørs har han også beveget seg fritt blant de andre. ➤

GODT KJØTT: Om kort tid vil kjøttet fra Igor være å finne i butikdiskene. Han har visstnok levd et sunt og lykkelig liv – det kjennes på smaken, mener hans roktene.

– ØKO-KJØTT SMAKER BEST

Mesterkokken Arne Brimi er ikke i tvil; øko-kjøttet er møre-re og smaker bedre enn vanlig kjøtt. Smaken på økoogiske matvarer minner ham om barndommen – før sprøytegift og kunstgjødsel inntok landbruket.

Brimi er kjent for å bruke naturens eget skattkammer i sin matlaging. Han har blant annet gitt ut boka «Naturens Kjøkken» – en tittel som etter hvert har blitt hans varemerke. Han er opptatt av å forvalte naturen og jorden på en slik måte at de neste generasjoner kan nyte den med alle sanser slik han selv gjør. Hos ham får man servert kjøtt fra vilt, vill fisk og desserter laget av ville bær. Alt ispedd urter og andre planter naturen er full av. Men når det kommer til bruk av mer vanlige jordbruksprodukter, velger Arne Brimi helst lokale, økologiske varer.

– Smaken på økologiske jordbruksprodukter er slik man husker det fra

barndommen av – før kunstgjødsel og sprøytemidler inntok jordbruket. Også når det gjelder holdbarhet, representerer økologiske produkter en standardheving. I fjor fikk jeg salat fra en lokal bonde som driver økologisk. Salaten hadde stått på bondens jorde helt til oktober, og hos meg beholdt salaten friskheten fram til jul. En slik holdbarhet har ikke salater fra konvensjonelt jordbruk, mener Brimi.

Brimi bruker også økologisk kjøtt i sin matlaging, men vektlegger også den gode kvaliteten på norsk kjøtt.

– Sammenliknet med kjøtt fra andre land, har vi gode kjøttprodukter i Norge. Det er likevel klart at kjøttet fra et dyr som går fritt og får mosjon, blir bedre og møre. □

KVALITET: Mesterkokken Arne Brimi lovpriser økologiske matvarer, som han mener smaker bedre og er mer holdbare enn vanlige landbruksvarer.

(Foto: Signy Svendsen)

I FRAMMARSJ: Økologisk storfe er foreløpig en sjeldenhet i Norge. Men interessen er økende, noe sønnen i huset, David er fornøyd med.

På sommerstid har han boltret seg i skog og mark sammen med de andre 24 kyrne og oksene på Langelid gård, og har fått leve ut flokk-dyret i seg. Han har spist fôr som er dyrket uten kunstgjødsel og sprøytemidler og har aldri hatt løs mage på grunn av overfôring.

– På grunn av at øko-dyrene har gått fritt og spist av naturens spiskammer, er de mindre fete enn andre dyr. Vi er ikke i tvil om at friske og lykkelige dyr gir bedre kjøtt, sier Holm og Berget.

Lite sykdom

Igor og de andre øko-oksene og øko-kyrne er sjelden syke. De har stort sett bare møtt veterinæren når det har vært vanskelig kalving. Den økologiske driften har ifølge Holm og Berget forhindret de vanlige produksjonssykdommene, og skapt friske dyr. En fire-årig undersøkelse på 24 øko-går-

ØKOBONDE: Øyvind Holm

der, underbygger denne påstanden. Øko-kua har sjeldnere jurbetennelse og melkefeber enn de vanlige kyrne, og sjukdomsfrekvensen på gjennomsnittskua er ti prosent høyere enn hos øko-kua.

– Ved å tenke trivsel og forebygging av sykdom, har vi unngått de fleste sjukdommene. Det hender at enkelte dyr blir syke, men det er noe vi selv

kan håndtere ved hjelp av enkle midler, sier ekteparet.

De legger imidlertid ikke skjul på at denne måten å drive gård på, krever mye kunnskap om både alternative medisiner, hvordan forebygge sjukdommer og om stell og fôring. Begge er utdannet på Norges Landbrukshøgskole, men fikk ikke der noen spesiell utdanning i økologisk drift.

Bigeskjeft

– Vi var opptatt av disse spørsmålene allerede før vi startet på utdannelsen, og har hatt gode kontakter med andre

som driver økologisk. På grunn av statlige ordninger og mer bevisste kunder, vil nok flere og flere i framtiden gå over til vår måte å drive gårdsbruk på, mener de. Selv har de gården som en bigeskjeft ved siden av fast arbeid som hholdsvis lærer og an-

Se etter Ø-merket

Det finnes etter hvert en rekke økologiske produkter å finne i butikkhyllene eller i helsekostbutikkene. Dette gjelder blant annet frukt og grønnsaker, kjøtt, egg, mel, krydder, te og kaffe. Vinmonopolet har også tatt etterspørselen etter øko-produkter alvorlig, og tilbyr fire ulike vin-typer basert på økologisk dyrket vindruer.

For å være sikker på at varene du kjøper faktisk er økologisk dyrket eller kommer fra dyr som tilfredsstiller kravene, så må du sjekke at varene er påstempelt DEBIO Ø-merke. DEBIO er den organisasjonen i Norge som er ansvarlig for merkegodkjenning av økologiske landbruksprodukter. Importerte varer blir også kontrollert av DEBIO. □

satt i Landbruksdepartementet med hjemmekontor.

– Det er få bønder som klarer å leve bare av gården. Slik er det også for oss. Dette betyr ikke at det er mer kostbart å drive økologisk enn annet jorbruk. Det tar mer tid og krever mer arbeidskraft, men samtidig sparer vi penger på for eksempel ikke å bruke kunstgjødsel. I tillegg får vi høyere arealtilskudd fra staten enn andre bønder, og vi sparer penger på å gå sammen med naboer for å dele på landbruksmaskinene, forklarer ekteparet.

Kjøttet går unna

– Etterhvert som flere får problemer med mat-allergi, tror vi kundene blir mer bevisste på å redusere mengden av kunstige stoffer i maten. Vi tror derfor at etterspørselen etter økologiske matvarer vil øke i framtiden.

Det sier markedssjef Johan Kåre Frydenberg i butikk-kjeden Nærkjøp. Nærkjøp har ni butikker i Drammensområdet, og er blant de få daglivarebutikkene i Norge som selger økologisk kjøtt. Jacobs på Holtet er den eneste butikken i Oslo som fører øko-kjøtt, og i tillegg selges det i butikkene Bikuben,

Safari, Drageset og to Mega-butikker i Bergensområdet.

– Fram til nå har det stort sett blitt satset på økologiske grønnsaker, og mengden av øko-kjøtt har vært liten. Bare 40–50 økokokser slaktes i året. De tonnene vi har fått inn, har gått fort

unna – noe som tilsier at dette er en nisje i markedet. Vi tror at denne produktgruppen etter hvert vil ta ti prosent av markedet, sier Frydenberg som ikke har fått negative reaksjoner av kundene på at øko-kjøttet er rundt 15 prosent dyrere enn annet kjøtt. □

Regjeringen lokker

Et omleggingstilskudd og et arealtilskudd som er 100 kroner høyere per dekar enn for tradisjonelt landbruk, er lokkemidlene regjeringen bruker for å få flere bønder til å gå over til økologisk drift.

– Landbruksdepartementet har satset på økologisk landbruk i flere år. Det har vært noe lettere når det gjelder frukt og grønnsaker, men det virker som om interessen for økologisk kjøttproduksjon kommer etterhvert, sier førstekonsulent Torgun M. Johnsen i Landbruksdepartementet.

– Flaskehalsen har til nå vært omsetningen. Det er rett og slett for lite økologisk kjøtt på markedet. Og når tilbudet ikke eksisterer, er det heller ingen etterspørsel etter øko-kjøtt. Mye tyder li-

kevel på at markedet er der, og det er grunnen til at Landbruksdepartementet satser på dette området. Det stilles imidlertid strengere krav til økologisk drift, og bøndene må ha mer kunnskap enn de har i dag. Det tar derfor noe tid før vi ser resulater av arbeidet, mener Johnsen. Norsk Økologisk Landbrukslag (NØLL), ser positivt på den statlige omleggingen av landbruksstilskuddene som har skjedd de siste årene.

– Vi etterlyser likevel et krafttak for et mer miljøvennlig landbruk. Den generelle landbrukspolitikken legger fremdeles opp til ensidig drift med kornproduksjon i enkelte områder og husdyrhold i andre. Økologisk drift forutsetter en variert produksjon, sier daglig leder i NØLL, Eivind Brendhaug. □

Entrecôte til fjells

PA SUNNMØRE der jeg vokste opp, er jeg vant med å ferdes i fjell og fjære. Ikke så mye med familien, men med gode venner. Det kunne være i båt ut til små øyer, eller over på svaberget en sen kveld med sluk eller flue. Eller både korte og lange turer i fjellet, av og til med telt og andre ganger i hytte.

I vennegjengen hjemme, har vi ofte tilberedt blåskjell på en måte som er inspirert av Leif Borthen i boken «En suppe i solen». Finn en grop i svaberget, fyll den med tørr lyng og gress. Legg nyplukkede blåskjell oppå. Tenn på og la det brenne ned. Børst skjellene fri for aske og spis. Dette er en enkel og smakfull måte å tilberede blåskjell på. Samtidig så er det kjempekos å sitte rundt bålet og bare plukke, snakke og nyte.

Men i denne artikkelen tenkte jeg at jeg skulle ta for meg mat som kan forberedes hjemme. Av og til er det moro å overraske venner med noe spesielt.

Det som er viktig når en drar med seg mat ut på tur, er at alt som kan forberedes er forberedt. Grønnsakene skrelt og kuttet, fisken ferdig filetert, kjøttet ferdig kuttet i ønskede stykker.

Entrecôte med urtesmør og bakt potet

1 kg entrecôte
3 ss smør
5 store poteter
salt
pepper
aluminiumsfolie

Urtesmør:

150 g smør
2 fedd hvitløk
3 ss hakket persille
1 ss sitrønsaft

Salt potetene og pakk dem inn i folie, legg dem inn i glørene på bålet. Snu av og til. Det vil ta ca. 40 minutter alt etter størrelsen, men når du kan stikke kniven lett gjennom poteten, er den klar.

Urtesmør: Rens og hakk persillen og hvitløken, press sitronen. Bland alt inn i romtemperert smør (mykt). Fyll i plastpose og form blandingen som en pølse. Fryses.

Salte og pepre entrecôten og stek den til ønsket stekegrad. Serveres med urtesmør på toppen og bakte poteter ved siden av. Du kan gjerne bytte ut urtesmøret med rømme.

En god sopp salat smaker godt til. Du kan bruke sopp du

finner i skogen, for eksempel steinsopp, eller du kan ta med sjampinjonger. Du blander det med mye gressløk, og lager en dressing av 1 dl majones, 1 dl lettromei, ½ dl sitrønsaft, salt og pepper.

Noe som smaker godt når høsten kommer og det begynner å bli kaldere om kvelden, er en god fruktsuppe.

Fruksuppe

1 liter vann
200 g sukker
1 kanelstang
1 pk tørkede epler
100 g rosiner
2 appelsiner
litt nøtter eller mandler
pluss friske bær fra skogen

Start med å koke opp sukker, vann og kanelstang. Tilsett de tørkede eplene og rosinene. La det småtrekke i ca. fem til ti minutter. Skrell appelsinene og skjær kjøttet i små biter eller båter. Hakk litt mandler eller nøtter grovt, og tilsett sammen med appelsinbitene rett før servering.

Her er det muligheter for å variere i det uendelige. Du kan bruke tørkede frukter av alle slag, friske frukter, svsker og selvfølgelig alle typer bær som finnes i skogen. Bruker du frisk frukt eller friske bær, tilsettes disse rett før servering.

Muligens synes dere at dette er mat som vil være vanskelig å tilberede på fjellet. Det kan jeg være enig med dere i, men hemmeligheten er at dere skal forberede alt hjemme og bare varme opp, eller gjøre den siste tilberedningen på fjellet. Rens og kutt alt dere vil ha med dere, putt i bokser med lokk eller plastposer. Så vil dere oppdage at det nesten bare er fantasien som setter grenser for hva som er mulig å lage på primuser, bålet eller stormkjøkkenet. Men som sagt mange ganger før, planlegging og forberedelser er stikkordene for en vellykket tur.

God tur!

Morten Schakenda er kjøkkensjef ved Gastronomisk Institutt i Stavanger.

(Foto: Dag Myrstrand)

AEG HAR ULL PÅ PROGRAMMET!

ULLVUGGEN - det supermyke ullprogrammet. Vugger ullplagget frem og tilbake i trommelen. Vasker uten å krympe. Snillere enn håndvask!

- Biofase gir renere tøy på en miljøvennlig måte.
- Betjeningspanel med norsk tekst gir enkel og oversiktlig betjening.
- Eget intensivprogram for sterkt tilsmusset tøy.
- Sensortronic skyllesystem for allergikere.
- AEG kvalitet gir lang levetid.

Øko Lavamat 6953 med ullvugge - snillere enn håndvask.

AEG

ÅR ETTER ÅR

en GUIDE

til EUs beslutningssystem på miljøområdet

Hvordan blir miljøvedtak til i EU? Hvilke muligheter har den jevne velgeren til å påvirke avgjørelsene? Har miljøbevegelsen noen sjanse til å vinne fram i lobby-jungelen i Brussel? N&M gir deg her oversikten over beslutningsprosedyren for miljøraker i EU og hvilken mulighet for eksempel Naturvernforbundet har for å påvirke miljøpolitikken hvis Norge blir medlem av EU.

N&M • JON K. BERG

I Norge vedtas lovene av et folkevalgt organ, Stortinget. I EU er det folkevalgte organet noe som kan ligne en rådgivende komité, bortsett fra at det har vetorett i enkelte saker. Det er regjeringen (Rådet) som vedtar lovene. Medlemmene av Rådet står til ansvar overfor de nasjonale folkevalgte forsamlingene, men likevel er det rimelig å si at den folkelige innflytelsen i blant annet miljøraker blir innskrenket hvis Norge blir medlem i EU. Etter alt å dømme vil eksperter, embetsmenn og profesjonelle lobbyister øke sin makt på bekostning av det norske Stortinget.

Hvis Norge blir EU-medlem, vil en stor og viktig del av den framtidige norske miljøpolitikken bli overført til det felles EU-nivået. Da kan det bli vanskeligere for norske organisasjoner og folk flest å påvirke politikken. Et opinionspress i Norge vil ha vanskeligere for å få politisk gjennomkraft i Kommisjonens miljødirektorat enn blant politikerne i Stortingets miljøkomité.

I denne guiden skal vi se hvordan viktige miljøraker blir til hvis Norge blir medlem av EU. Det er først og fremst miljøkrav knyttet til produkter som blir berørt av et medlemskap.

Vignetten: Ketill Berger/dEDBsign

1. Initiativ.

Kommisjonen har den formelle eneretten til å foreslå nye tiltak på miljøområdet i EU. Imidlertid viser det seg at flesteparten av forslagene som kommer fra kommisjonen, egentlig stammer fra annet hold, for eksempel de nasjonale myndighetene, Det europeiske rådet eller forskjellige organisasjoner. En rekke av Kommisjonens forslag kommer dessuten som følge av internasjonale avtaler.

Kommisjonen består av 17 medlemmer som er utpekt av de nasjonale regjeringene. De 17 medlemmene er sjef for hvert sitt direktorat, som kan sammenlignes med de norske departementene. Til sammen er det 8000 byråkrater i Kommisjonen. All saksforberedelse og komitéarbeid i kommisjonen er hemmelig, slik som i de norske departementene. Det er et eget direktorat for miljøraker. Først når et forslag er ferdig utformet og oversendes Rådet, er det åpent. Under saksforberedelsene, utsettes Kommisjonen imidlertid ofte for påvirkning fra lobby-grupper i Brussel. Her har miljøbevegelsen mulighet til påvirkning. Men det er stor konkurranse om oppmerksomheten. Visstnok skal miljøorganisasjonene bare ha 20 av ti tusen lobbyister som er fast stasjonert i Brussel.

Kommisjonen er ikke under noen direkte politisk ledelse, slik som de norske departementene. Kommisjonens uav-

Vil ha mer miljømakt til EU

Et flertall av miljøinteressene i EU ønsker å gi EUs institusjoner mer makt på miljøområdet på bekostning av nasjonalstatene, viser en ny rapport fra Fridtjof Nansens Institutt (FNI).

FORSKER: Agnethe Dahl
(Foto: Fidel A. Korda)

N&M • JON K. BERG

Forsker Agnethe Dahl ved FNI har intervjuet 26 representanter for miljøorganisasjoner og den grønne gruppen i Europaparlamentet som bakgrunn for sin rapport. Hun har valgt ut de største organisasjonene i noen av landene som har vært lengst med i EU. Det er Danmark, Tyskland, Frankrike, Storbritannia og Nederland.

Flertallet av miljøinteressene jeg har snakket med er positive til mer makt til EU på miljøområdet. Det er blant annet fordi de mener at miljøproblemene ikke kjenner landegrensar, og at de dermed ikke kan løses av ett land alene. Mange av miljøinteressene mener også at EUs institusjoner er overlegne i forhold til andre former for internasjonalt miljø samarbeid, sier Agnethe Dahl til N&M.

De som ønsker mer makt til EU, er livredde for at det skalte nærhetsprinsippet, eller subsidiaritetsprinsippet, skal uthule miljøpolitikken. Dette prinsippet er på frammarsj i EU og kan blant annet innebære at miljølover som før gjaldt i hele EU, tilbakestilles til nasjonalstaten. Men mange av miljøinteressene tror altså ikke på nasjonalstaten som miljøpolitisk pådriver.

De som er mot mer EU-makt, begrunner sitt standpunkt med det manglende demokratiet i EU, og at etableringen av det indre markedet vil forsterke miljøproblemene.

Det er kanskje miljøorganisasjoner med svakt gjennomslag nasjonalt som ønsker seg mer styring fra EU?

Det er riktig i en del tilfeller, men ikke alle. For eksempel er de danske, tyske og nederlandske miljøinteressene blant de ivrigste tilhengerne av mer miljømakt til Brussel, fordi de mener at det er der de viktige beslutningene tas. I disse landene har miljøinteressene relativt stort gjennomslag nasjonalt, sier Dahl.

Agnethe Dahl sier imidlertid at miljøinteressene også er enige om en del ting. De er enige om at mange av miljøproblemene er grenseoverskridende, og at felles miljøstandarder som følge av det indre markedet er en uting. Men miljøinteressene føler at de må prioritere mellom flere onder. Noen faller ned på EU som det beste verktøyet, andre på nasjonalstaten. □

Jeg er for EU fordi...

Inger Spangen
tidligere sentralstyre-
medlem i Naturvern-
forbundet

□ – EU gjør det mulig å se miljøspørsmål i sammenheng med andre saker. I praksis betyr det at man kan drive en form for hestehandel. Vi kan få en situasjon der land som er mindre miljøvennlige kan gå med på viktige miljøavtaler mot at de for eksempel får økte pengeoverføringer til distriktsutbygging.

Trygve K. Norman
Sentralstyremedlem
i Naturvernforbundet

□ – Overnasjonalitet er det viktigste miljøargumentet for et medlemskap. Med de sanksjonsmulighetene som finnes i EU, er det mulig å utrette noe i forhold til miljøskadene. Sur nedbør er et nærliggende eksempel, hvor problemet er ganske regionalt, og hvor de fleste synderne er med i EU allerede.

– En svakhet ved de internasjonale konvensjonene er at systemet ikke straffer de som bryter reglene. Ikke alt kan løses innenfor EU, men det er et første skritt.

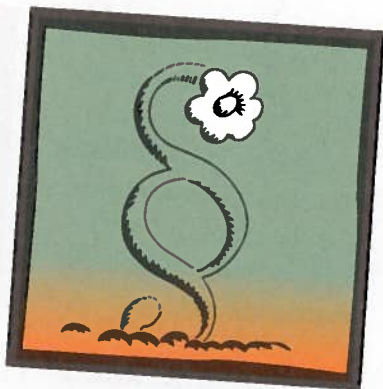

Gunnar Bolstad
Tidligere redaktør
av Natur & Miljø

□ – EU er som et godstog. Det er trekt å få i gang, men hvis det først ruller, så kommer det med en voldsom kraft. Vi får til mer i et EU som ruller i riktig retning, enn om Norge hopper opp og ned som en spretball.

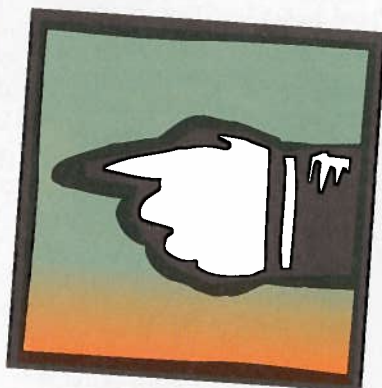
– Jeg tror EU vil utvikle seg til å bli et omfattende europeisk samarbeid, og vi får større muligheter til å sette for eksempel England på plass som medlem enn om vi står utenfor.

► hengige stilling, kombinert med Parlamentets begrensede innflytelse, svekker demokratiet i EU.

2. Lovgivning

Rådet vedtar alle lovene, etter initiativ fra kommisjonen. Rådet består av representanter fra de enkelte lands regjeringer. I miljøsaker er det miljøvernministrene som møtes. Bare det endelige vedtaket er åpent, mens avstemningen og diskusjonene er hemmelige. Imidlertid er det i mange land fast kotyme å opplyse hvordan deres egen minister har stemt.

3. Rådgivning

Europaparlamentet er den folkevalgte forsamlingen i EU. Parlamentet har 518 medlemmer, valgt ved direkte valg. Det har en egen miljøkomité. Parlamentets myndighet er meget begrenset. Vanligvis har det bare uttalelsesrett i enkelte saker. Parlamentet kan heller ikke kreve at Kommi-

sjonen skal fremme et forslag. Imidlertid har Parlamentet fått utvidet sin makt med Maastrichttraktaten. Dette gjelder blant annet i miljøsaker. Parlamentet kan nå definitivt stanse et forslag til vedtak i Rådet gjennom sin vetorett. I tillegg kan Parlamentet foreslå endringer i et forslag. Slike endringsforslag er ikke Rådet forpliktet til å ta hensyn til, men praksis viser at det som regel blir gjort. Imidlertid er Parlamentets myndighet fortsatt meget begrenset, og det kan best karakteriseres som et rådgivende organ.

Plenumsmøter og møter i arbeidsgruppene i Parlamentet er offentlige.

En grunn til at Parlamentet har så liten makt, er frykten for at de nasjonale parlamentene skal få redusert sin politiske innflytelse. De nasjonale parlamentenes kontakt med EU skjer gjennom stratsrådene, som sitter i Rådet. Økt makt til Parlamentet kan dermed bety at de folkevalgte organene i nasjonalstatene mister makt.

På den andre siden er det mulig å øke Parlamentets makt uten at de nasjonale parlamentene får redusert sin innflytelse i EU. Det kan for eksempel skje ved at Parlamentet får rett til å foreslå nye lover.

4. Tolkning av lover

I EU har tolkningen av lovene stor betydning, fordi de politiske vedtatte retningslinjene ofte er ge-

nerelle. Domstolen i EU har dermed stor makt. Domstolen består av én dommer fra hvert medlemsland. En dom i en sak skaper presedens for en lang rekke lignende saker og oppfattes som den endelige fortolkningen av en lov. Domstolen er, som i Norge, uavhengig av folkevalgte organer, og domsforhandlingene er hemmelige.

5. De nasjonale myndighetene

Det er hele tiden en fare for at medlemsstatenes representanter i Brussel opptrer uavhengig av nasjonale myndigheter. En stor og viktig del av et lands lovgivning bestemmes nemlig i Brussel, og mange er engstelige for at de nasjonale, folkevalgte organene skal få for lite å si i styringen av samfunnet. I Danmark har myndighetene opprettet Markedsutvalget, som er et kontaktorgan mellom Folketinget og regjeringen om saker som skal opp i Rådet. Selv om tidspresset til tider rett og slett blir for stort, har Markedsutvalget blitt et viktig organ, og det diskuteres om det skal få videre fullmakter enn i dag. Et slikt organ kan også bli etablert i Norge hvis vi blir medlemmer, ifølge regjeringens EU-melding.

I og med at EU er et overnasjonalt organ, det vil si at vedtakene blir gjort til lov i nasjonalstatene, må de nasjonale myndighetene ofte ofre en del av sine egne mål. Et vedtak som er gjort i EU, skal

omgjøres til nasjonal lov. Er vedtaket først gjort, har ikke det norske Stortinget anledning til å hindre at det blir norsk lov, slik tilfellet er i EØS-avtalen.

Norge kan bli nedstemt i enkelte miljø saker, der det er flertallsbeslutninger. Norge har bare tre av de 90 stemmene i Rådet. Det trengs 27 stemmer for å blokkere et vedtak, og 64 stemmer for å få flertall i en sak. For å få gjennomslag for Norges interesser i EU, må vi dermed få hjelp av minst åtte andre land, og vi må ha tre andre land med oss hvis vi skal kunne stanse et vedtak.

6. Hemmelighet

Den norske offentlighetsloven sier at offentlige dokumenter bare unntaksvis kan hemmeligstemples. I EU-systemet er det omvendt: bare i unntakstilfeller kan et dokument offentliggjøres. Miljø saker som er under intern forberedelse i EU-systemet, blir dermed i regelen ikke kjent før det endelige forslag til vedtak kommer fra Kommisjonen.

Utover dette, kan Norge fortsatt bruke sin egen offentlighetslov. Likevel kan et EU-medlemskap føre til mer hemmelighetsstempeling i den norske forvaltningen enn i dag. Grunnen er at en rekke miljø saker som før ble avgjort av det norske storting og regjering nå skal avgjøres på det felles EU-nivået. Saksdokumentene kan dermed unntas offentlighet, fordi det i offentlighetsloven gis adgang til ►

Jeg er mot EU fordi...

Tom Chr. Axelsen
byrådssekretær for
miljø og samferdsel i
Oslo, tidligere ansatt
i Naturvernforbundet

□ – For meg er demokratiaspektet det viktigste nei-argumentet. EU-organene er ikke representative for folket i EU-landene. Samtidig bygger hele EU på en politikk som vil forsterke den miljøødeleggende utviklingen. EU-organene har heller ikke en beslutningsprosess som gir miljøeffekt på viktige områder slik som klima og sur nedbør.

Gunnar Album
Naturvernforbundets
Barentshavutvalg

□ – Det viktigste spørsmålet for meg er hvem som skal

vedta lovene; folkevalgte i Norge eller ikke-folkevalgte organ i EU. Norge må ikke være med i oppbyggingen av en rik blokk som baserer seg på økonomisk vekst og bare fungerer under ekspansjon. EU er derfor mer miljøødeleggende enn nasjonalstaten.

Karen Johanne
Baalsrud
NNVs representant
i Bioteknologinemda

□ – I EU er det systembetinget at økonomien

har fortrinn. EU vil derfor bruke naturgrunnlaget på en måte som ikke holder på lang sikt – noe som bruken av genteknologi er ett eksempel på. Norge har bedre forvaltningstradisjoner enn EU, og vi kan vise mer solidaritet både med naturen og den tredje verden ved å stå utenfor.

► hemmeligstempling for dokumenter som gjelder forholdet til andre makter, slik som EU. Under EØS-avtalen, har vi allerede sett flere eksempler på at regjeringen hemmeligstempler dokumenter som har stor innenrikspolitisk betydning.

Med mindre offentlighet i forvaltningen, reduseres muligheten for blant andre Naturvernforbundet til å påvirke miljøpolitikken, gan-

ske enkelt fordi vi ikke lenger vet hvilke saker som dukker opp til avgjørelse. Vi kan risikere at miljøbevegelsen kommer langt senere inn i beslutningsprosessen enn nå, og dermed minskes muligheten for innflytelse. På den andre siden har det vist seg at den internasjonale miljøbevegelsen er flink til å få ut dokumenter fra saksforberedelsen i EU-systemet.

Ulikt syn i Norden

Norges Naturvernforbunds søsterorganisasjoner i Norden er overveiende negative til EU, men det er bare i Norge at det er vedtatt et klart nei.

N&M • JON K. BERG og SIGNY SVENDSEN

I Sverige vedtok Naturskyddsföreningen nylig ikke å ta stilling for eller mot EU. Men en uttalelse ble vedtatt, der det het at «et svensk medlemskap i EU sannsynligvis vil forverre muligheten til å få i stand en bærekraftig utvikling. Miljøkonsekvensene kan forventes å bli overveiende negative.» Samtidig står det at et svensk EU-medlemskap kan åpne for muligheter til å påvirke beslutninger som vi under alle omstendigheter kommer til å bli berørt av.

Heller ikke den danske Naturfredningsforeningen har tatt standpunkt for eller mot EU. Foreningen ser dette som en politisk

sak som ligger utenfor deres arbeidsområde. I stedet arbeider den med informasjon og påvirkning i konkrete miljosaker som faller inn under EU-samarbeidet.

Heller ikke Naturvernforbundet i Finland har valgt å si ja eller nei til EU. Organisasjonen mener at et slikt valg er en personlig sak. I stedet skal finne arbeide med kritisk informasjon om EUs miljøpolitikk.

Bare i Norge

Det er altså bare det norske Naturvernforbundet som har sagt et klart nei til EU. I vedtaket fra fjorårets landsmøte heter det blant annet at «Norges Naturvernforbund konstaterer at EFs indre marked med de frie markedskrefter, fri bevegelse av varer, tjenester, kapital og arbeidskraft, lett kommer i konflikt med de prinsipper Naturvernforbundet står for... Slik EFs politikk fungerer i dag, må Norges Naturvernforbund ut fra hensynet til miljø si nei til norsk medlemskap i EF.» Samtidig understrekes det at Naturvernforbundet ikke har tatt stilling til andre sider ved et medlemskap enn miljøsidene.

Avgiftning og kontroll av utslipp og forurensninger er en vesentlig del av produksjonsprosessen i en moderne industribedrift.

Tillitsskapende miljøvernanstrengelser fremmer:

- De ansattes trivsel.
- Medarbeidernes respekt for verdier.
- Bedriftens positive forhold til omverdenen.

På Raufoss er Miljøvern et Moment i Markedsføringen.

Vern Vår Vakre Verden!

Bestselger i Norge med eksportsuksess, gir:

Miljøvern i praksis

Rustfrie OSO-beredere er ENØK og miljøriktige, med en rekke utmerkelser, både i produksjonen, bruk og gjenbruk. OSO Solbakken Miljøhus er kåret som Best i Oslo - inneklime og varmegjenvinning.

Kontakt OSO, 3300 Hokksund. Tlf: 32 75 30 00 Fax: 32 75 40 18

Best. med

ISO 9002

kvalitetssikringssystem

HOTWATER

Bleiekonsept i naturmaterialer. På topp i miljø og forbrukertest. Produsert i Namdalen.

Produsent og forhandler.
Naturprodukter AS
7077 Høylandet, 74 12 12 00 - 74 12 11 37

**MINDRE LUFT I
PAKKENE GIR
FRISKERE LUFT
I NATUREN.**

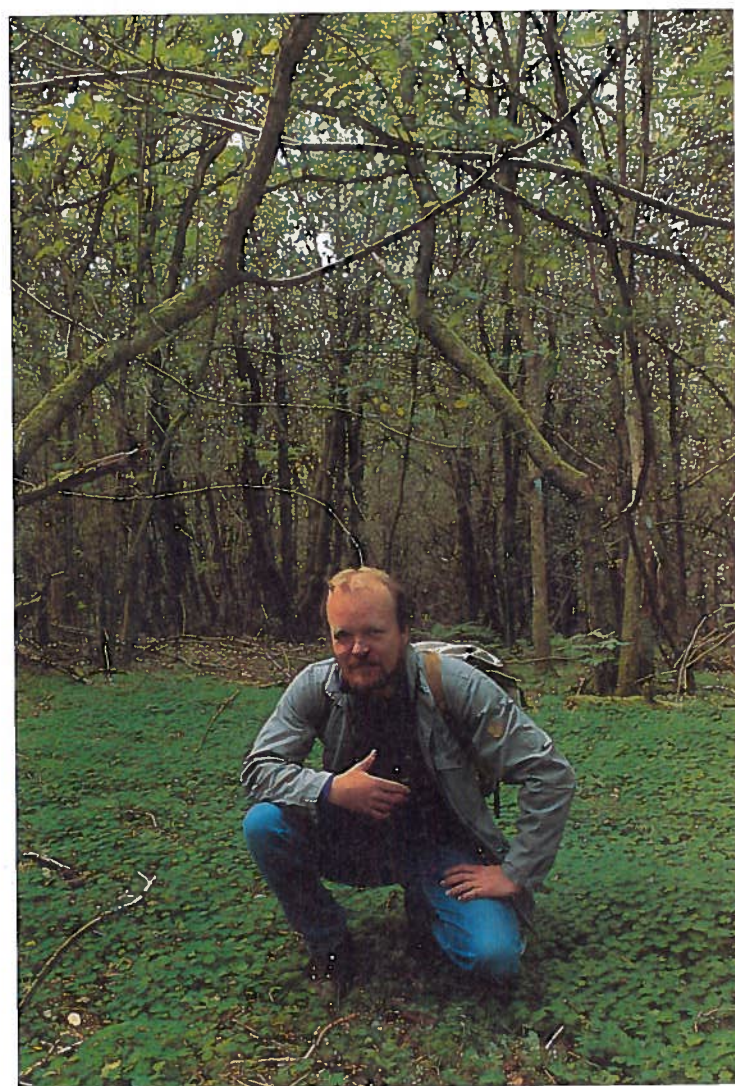
Nye Maximeter Toa inneholder mer papir og mindre luft. En pakke inneholder 300 meter dobbelt, ubleket returpapir.

Mer kompakte pakker gir mer plass på lastebilene. Det betyr færre transporter og mindre forurensning. Slik at du kan puste inn frisk luft også i framtiden.

Postboks 173, 1361 Billingstad. Telefon 66 98 26 60. Telefax 66 98 26 70.

Jan Rabben

Kusymrebløming, Sunnhordland

Jan Rabben er fødd i 1952 i Ålesund. Han er oppvekst på Ellingsøya ved Ålesund, og bur no på Stord. Han har gitt ut ei bok om fugletrekk, laga eit utal av kalendrar, levert bilete og artiklar til ei lang rekkje norske og utanlandske tidsskrift og bøker, forutan at han fartar mykje rundt med lysbiletetekåseri. Han er medlem i Norske Naturfotografer og BioFoto, og han er tilslutta Samfoto.

Rabben har hatt naturfotografering som levebrød sidan 1981, men dei to siste åra har han arbeidd som miljøvern-rådgivar i Fitjar kommune. Det sluttar han imidlertid med i desse dagar og blir igjen naturfotograf på heiltid.

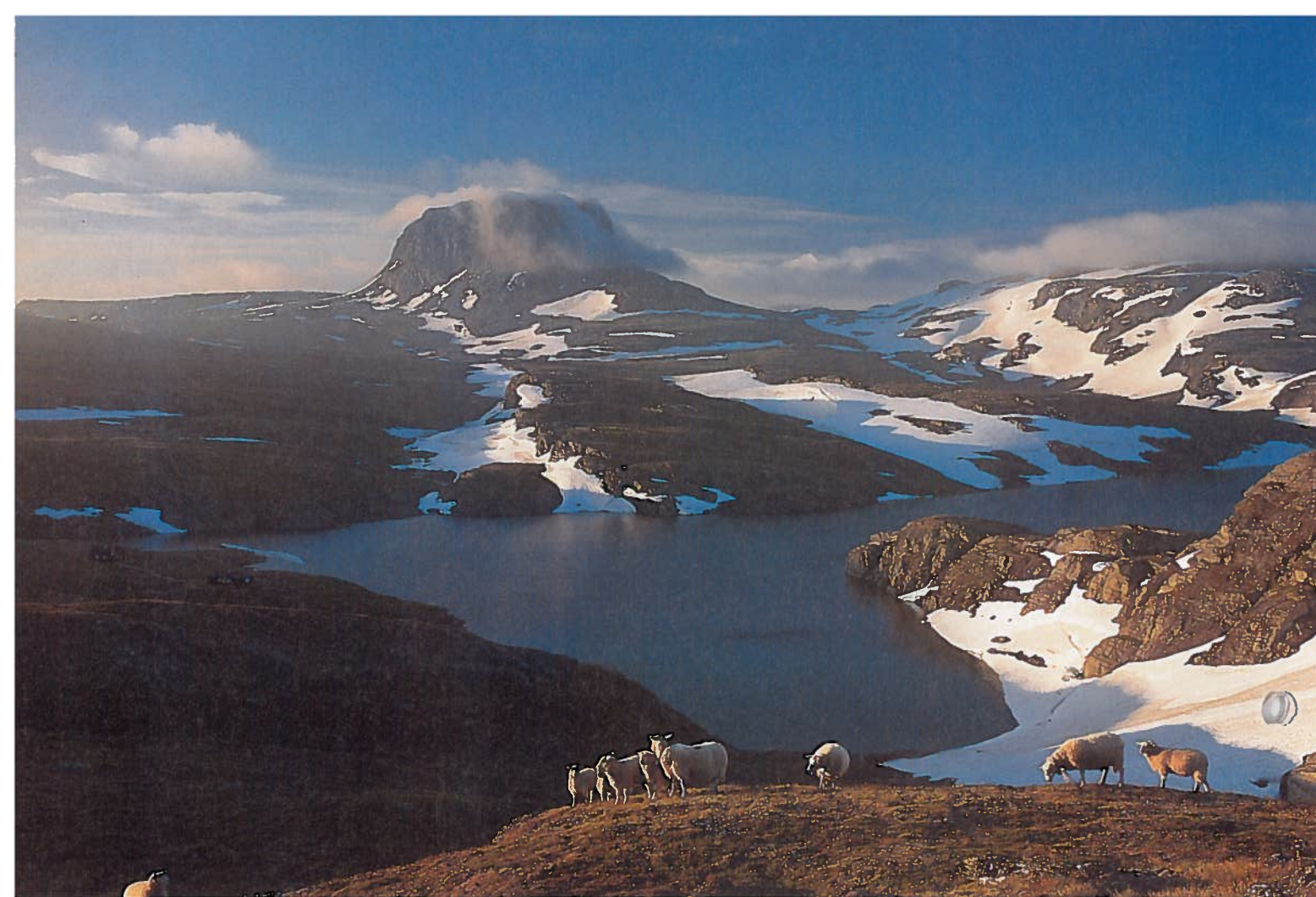
— Å fotografere — å skape bilete — er noko av det mest fas-

cinerande som finst. Då gløymer ein det meste rundt seg. Tålmod trengst ikkje. Noko av det mest spennande er å leite etter motiv i ørsmå naturdetaljar og på den måten kunne vise andre kor vakker ein iskrystall eller ein doggdråpe kan vere. Forresten — det mest spennande er vel det ein til ei kvar tid har i søkjaren, anten det er naturdetaljar, fuglar, plantar, småkryp, pattedyr eller små og store landskap, seier Rabben, og fortsetter:

— Gjennom fotograferinga får ein ofte svært sterke naturopplevingar, og noko av utfordringa ligg i å prøve å formidle inntrykka til andre. Dette gir meir enn god nok motivasjon til å halde på. Kan ein på same tid også bruke bileta i miljøvernssamanheng, blir fotograferinga sjøvsagt endå meir meningsfylt. □

Kattugleungar

Hårteigen i morgensol

Fossegrimen

Grønn hverdag

Maria gir svar! I denne spalten kan du rette spørsmål om alt du lurer på om miljø til fagkonsulent Maria Munther i Naturvernforbundet. Skriv til Natur & Miljø, Postboks 2113, Grünerløkka, 0505 Oslo. Merk konvolutten «Maria svarer».

Panteflasker for saft

□ □ Med to småbarn i huset, går det noen flasker saft i løpet av et år. Når den ene tomme plastflaska etter den andre går i søppeldunken, kan en ikke unngå å spørre seg: Hvorfor er det ikke et pantefsystem for slike flasker, når det fungerer så bra med panteflasker for mineralvann?

ELLING ENGER

Nå kommer det en løsning! Som den første av de store saftprodusentene her i landet, har Lerum fabrikk i Sogndal tatt i bruk panteflasker. Vi håper at flere skal komme til etter hvert, når vi som forbrukere velger returflasker framfor engangs.

Lerum har løst problemet rent praktisk ved at de selger saft på samme type flasker som mineralvann. Dermed kan flaskene pantes sammen med brusflaskene i dagligvarebutikkene. Saft fra Lerum er å få kjøpt på flasker på 0,5 og 1,5 liter.

Ved bruk av panteflasker for saft hos Lerum blir det fire millioner færre engangsflasker som ender på dynga i året. Det er forventet at panteflaskene kan brukes 20–30 ganger før de er utslitt. Etter dette blir flaskene malt opp og plasten brukt til produksjon av nye flasker.

Konvolutter av melkekartonger

□ □ Hva mener miljøbevegelsen om den nye ordningen for innsamling og gjenvinning av melkekartonger? Hvordan blir ordningen lagt opp?

MARIE FAUSKANGER, Bergen

Gjenvinning av melkepappen er et steg i riktig retning. Det dreier seg nemlig om store avfallsmengder. Hvert år ender én milliard juice- og melkekartonger på dynga. Det betyr at hver av oss kaster 200 kartonger i året.

Om dette er den aller beste løsningen, vet vi imidlertid ikke

ennå. Naturvernforbundet og Miljøheimevernet har utfordret Norske Meierier og miljøvernmyndighetene til også å utrede en ordning med plastflasker og pant for melk. Det er ikke riktig å binde seg til melkekartongen før gjenbruksløsninger er vurdert. Gjenbruk er prinsipielt å foretrekke.

Det er etablert et eget firma som skal drive innsamling og gjenvinning av melkekartongene; Norsk Returkartong. De skal i høst prøve ut to ulike innsamlingsmetoder i 20 kommuner over hele landet. Den ene ordningen blir egne containere for drikkevarekartonger plassert på sentrale steder, slik vi har glass- og papirigloer i dag. Den andre varianten blir egne sekker som kan leveres inn sammen med den vanlige papirinnsamlingen i kommunen. I neste omgang vil drikkekartongene bli sortert vekk fra annet papir og sendt til egen gjenvinning.

Norske Skogs Papirfabrikk på Hurum skal sørge for gjenvinning av kartongene. De vil lage blant annet mapper, omslag, konvolutter av papirmassen. Plast og aluminiumsblegg vil bli skilt ut og inntil videre gå til forbrenning.

Ut fra prøveordningene høsten 1994 vil det fra neste år bli satt i gang innsamling i stadig flere kommuner. Målet er å gjenvinne 12 000 tonn kartong. I alt kaster vi 20 000 tonn. Den nye ordningen vil også kunne ta kartonger fra slik som sauser, geleer og puddinger.

Husholdningenes bidrag blir å skylle de tomme kartongene for å unngå lukt, tørke dem, for så å brette dem sammen og pakke dem kompakt. Slik kan vi spare plass under lagring og transport.

Stifter og plast i papir

□ □ Da jeg nylig skulle sende en tung postsendning, fikk jeg kjøpt en ny sterk konvolutt som heter TYVEK. Det ser ut som hvitt papir med plastbelegg. Hva er disse konvoluttene laget av? Er det mulig å resirkulere dem, og kan man levere dem til papirinnsamlingen? Er det forresten greit å slenge hefter med stifter i papirinnsamlingen?

«Storkunde på posten» ...

Konvolutten du beskrev er ifølge produsenten laget av spunnet polyetylenfiber, det vil si en plast. Dette kan imidlertid forveksles med papir, som du sier. Konvoluttene er teknisk mulig å resirkulere sammen med annen plast, men det finnes i dag ingen innsamlingsordninger for plast fra husholdninger, så det skjer altså ikke i praksis. De kan ikke gjenvinnes i papirgjenvinning, og bør ikke leveres til papirinnsamling. Det er uheldig at dette ikke står tydelig på konvolutten.

Hos Norsk Gjenvinning, som tar imot papir, blir det gjort en manuell sortering av alt som kommer inn. Hvis det likevel kommer plast i prosessen, kan dette gi hvite flekker i det resirkulerte papiret. Plastkonvolutter har imidlertid ikke vært noe stort problem, fordi folk stort sett slenger slike ting i søppelet. Stifter lager ikke noe problem ved gjenvinning. De blir slynget ut i en del av gjenvinningsprosessen.

Naturvernforbundet anbefaler at man bruker ubleket papirkartonger til tunge forsendelser fremfor plastkonvoluttene, både fordi papp er laget av en fornybar ressurs og fordi det blir gjenvunnet. Det er også nylig innført en forskrift som pålegger bedrifter med stort forbruk av brunt papir å gjenvinne dette.

Apropos nye produkter; i USA blir det solgt vinduskonvolutter uten plastvindu (det vil si bare et hull i konvolutten). Kan-skje en idé også for norske produsenter?

HJELP!

SYKLISTER FRA DET YTRE ROM

Oslo-Gryta (N&M): Med glorete, tettsittende drakter, fantomet-briller, vel-designede hjelmer og ryggsekk farer de gjennom byen. Sjonglerer seg mellom busser og trikker, mot enveiskjøring og rødt lys og holder seg helst på den gule stripa midt i veien. Som insekter suser de forbi på jakt etter den miljøbevisste kunden. Sykkelbudene er omstridt, men de har etterhvert blitt et fast innslag i flere norske byer.

N&M • SIGNY SVENDSEN
og VICTOR BOULLET (foto)

De fleste kan være miljøbevisste så lenge det ikke koster tid eller penger. Vår oppgave er å sørge for at kundene får sine varer hentet og levert rimeligere, hurtigere og mer miljøvennlig enn om de bruker budbil i sentrum. Da må vi også innimellom ta trafikkreglene med en klype salt. Men ikke på bekostning av liv og helse – verken vår egen eller andres. På de tre årene jeg har operert i gatene, har ingen sykkelbud blitt alvorlig skadet eller skadet andre.

Hans-Marius Heier, 27 år, student og sykkelbud på tredje året er synlig stolt over sitt yrke. Tre dager i uka, året gjen-

nom, uansett vær, føreforhold og forurensningsnivå i Oslo-gryta, kaster han seg på sin prangende og velutrusta sykkel til rundt trettitusen kroner, og sykler fra kunde til kunde, henter og bringer for en 50-lapp. Han har lært å leve med trafikkens farer og muligheter.

– Jeg har trafikken i kroppen når jeg er på jobb. Jeg er på hugget og adrenalinet er høyt. Alle sansene er våkne. Trafikkbildet får jeg inn både gjennom ører, øyne og nese. For fleip kaller jeg meg selv for ridderen av den gule stripe. Det er på den gule stripa, midt i veien jeg har best oversikt. Da unngår jeg bilister som svinger til høyre uten å bruke ➤

MILJØVENNLIG: Sykkelbudene har etterhvert blitt et godt alternativ til bilbudene i bykjernen. Hans-Marius Heier innrømmer at sykkelbudene til tider tar sjanser og bryter trafikkregler, men han bedyrer at verken egen eller andres helse settes på spill.

► speilet, pluss at det er lett å kjøre forbi. Jeg kan forstå at vi av og til kan virke skremmende på andre. Vi har høyt tempo, opp mot 60 kilometer i utforbakke. Men er vi uheldige og kommer bortimot noen, skal vi stanse og be om unnskyldning. Det er et viktig bud for oss.

Insekt

Om sykkelbudene ikke alltid er like populære i trafikken, så er de fleste resepsjonister fornøyde når de svette budene kommer inn døra ikledd kort sykkelshorts. De er tøffe og spreke, tar gjerne sykkel på skuldrene og løper opp trappene til kunden dersom det er nødvendig. De vekker oppsikt, bare den sprakende håndradioen bærer preg av at vesenet har jord-kontakt.

– Ja, vi får mange kommentarer. «Hvilken planet kommer du fra?» og «Ditt forbaska insekt!» er vanlige bemerkninger som slenges etter oss. Men det er viktig at vi er godt synlige i trafikken, og alle skal vite at vi er sykkelbud på jobb. Utstyret er viktig, understreker Hans-Martin. Han bruker fire tusen kroner i året på uniformen og fem tusen kroner på sykkel.

Åtte mil om dagen

Hans-Martin og de andre 16 sykkelbudene i 1. bud er opptatt av å holde kroppen i form. De er mannlige (bare én er jente), aktive idrettsfolk mellom 17 og 42 år. Å være sykkelbud er ifølge Hans-Martin en fin måte å slå to fluer i ett smekk på; du

får betalt for å trene.

– En vanlig arbeidsdag betyr til sammen fem til åtte mil på sykkel, ofte med opp til hundre kilo på ryggen per dag. Men ingen dag er lik. Vi frakter de merkeligste ting; alt fra vinkasser og bløtkaker til disketter og verdipapirer. Vi blir betraktet som så seriøse at både advokater og banker våger å bruke oss til frakt av verdipapirer. Du kan tro det vakte oppsikt da en av oss, ikledd grønn-orange tett-sittende drakt, briller og sykkelhjel, stormet inn i rettsbygningen for å få en underskrift av en eller annen advokat. Det er jo ikke akkurat den klesstilen de er vant til der i gården...

Ingen bajaser

Hans-Martin er snart for veteran å regne. Gjennomtrekken i yrket er stor. Ikke alle makter den fysiske påkjenningen over lengre tid, og det er flere som har dette som en kortvarig jobb ved siden av studier. Men det er heller ikke alle som kommer gjennom nåløyet. Nye bud blir testet både i fysikk, kjennskap til byen og oppførsel i trafikken før de får arbeide for firmaet.

– Ingen bråkjekke bajaser som tar sjanser og viser folk finger'n får jobb hos oss. Sykkelbudene skal kunne bevise at de har respekt for andre trafikanter og at de kan yte den servicen som kundene krever, sier en etterhvert utålmodig Hans-Martin. Syklisten skrur snart på radioen, setter på hjelm og briller og gjør seg klar til nye balansekunstner langs den gule stripa. □

Sykkelbud i frammarsj

Sykkelbud er en bransje i vekst i Norge. I følge Guro Mehlum, daglig leder i sykkelbudfirmaet 1. bud, finnes det fire sykkelbudfirmaer i Oslo, ett i Tønsberg, ett i Lillehammer, ett i Bergen og ett i Stavanger. På samme måte som bilbudfirmaene, er sykkelbudfirmaene organisert slik at det enkelte sykkelbudet er selvstendig næringsdrivende. Det betyr at budene selv må kjøpe sykkel og sørge for vedlikehold. Han får betalt for antall oppdrag, og må selv sørge for betaling av skatt. Selve firmaet er bare en formidlingsentral av kunder. Ifølge

Mehlum er dette en organisasjonsform som fungerer bra.

– I disse årene har vi vist at vi er til å stole på og at vi er et seriøst, miljøvennlig alternativ. Flere og flere bedrifter ønsker å ha en miljøprofil, og bruk av sykkelbud er i den forbindelsen en måte å vise engasjement på, sier Mehlum som har stor tro på sykkelbudenes potensial.

– Vårt firmas oppdragsmengde har økt med over 100 prosent på to år, og vi har i dag 500 kunder. Men selv om arbeidsmengden øker, utgjør sykkelbudene bare fire promille av all budvirksomhet. Så potensialet er stort, og jeg tror flere og flere vil få øynene opp for sykkelbudenes raskehet og punktlighet etterhvert som jungeltelegrafen går, mener hun. □

Vi bygger

Miljøriktige
Næringsbygg!

Åke Larson Construction AS
Tlf.: 22 52 40 50

Miljørettet helsevern
setter
menneske
i sentrum!

Hvis du mener at noe i ditt miljø kan
være skadelig for helsen, kan du
kontakte helsetjenesten i kommunen.

Statens helsetilsyn

Calmeyers gate 1
Pb. 8128 Dep., 0032 Oslo
Telefon 22 34 88 88 Telefax 22 34 95 90

OLJE-EVENTYRET.

Snipp, snapp, snute

– eller et nytt kapittel?

DET NORSKE OLJE-EVENTYRET er ikke slutt, men det forandrer seg. Lavere oljepris, færre store funn og gradvis tømning av gigantfeltene krever nye løsninger hvis vi skal få lønnsomhet offshore og nye oppdrag til industrien på land.

Nornefeltet utenfor kysten av Helgeland er et godt eksempel i så måte. Feltet er det største som er funnet på snart ti år, men likevel bare 1/10 så stort som Statfjord.

NORNE-FELTET. ET FASCINERENDE BEVIS PÅ FREMTIDENS TANKESETT.

1. Utbyggingstiden reduseres kraftig. Mens man på lignende prosjekter tidligere ville brukt kanskje ti år fra funn til produksjon, gjennomføres dette på under seks år - uten at man renonserer på kravene til sikkerhet og miljøkvalitet.

2. Kostnadene kuttes - målet er 20-30% ned i forhold til tidligere. Mens et tilsvarende prosjekt ville kostet 12-13 milliarder kroner på 80-tallet, var Norne budsjettet til 11 milliarder. Og nå er budsjettet redusert - til 9,8.

3. Bruk av standardiserte løsninger er avgjørende,

for å oppnå kostnadsreduksjoner. Der industrien tidligere var tvunget til å "finne opp hjulet" hver gang, har vi på Norne gått bevisst etter enkle, velprøvde løsninger.

4. De nye utfordringene stiller helt nye krav til samarbeid. På Norne har en integrert samarbeidsmodell med leverandørindustrien gitt betydelige gevinster allerede.

DEN UTROLIGE HISTORIEN OM HVORDAN NORNE BLE FUNNET.

Oljevirkksomheten er fremdeles arena for små marginer og menneskelige bragder. Også her er Norne-feltet et praktfullt eksempel.

Norne-lisensen ble tildelt i 1986, men to leteboringer i årene deretter ga nedslående resultater. De fleste var innstilt på å gi opp det hele og avskrive Norne. Men noen geologer i Statoil nektet å resignere. Deres analyser sa dem at det måtte være olje i feltet, og i 1991 fikk de gjennomslag for at det skulle bores ett siste hull. - Det satt.

Og det er ikke små verdier vi snakker om. Med en oljepris på 16 dollar pr. fat, beregnes brutto

markedsverdi på Norne i dag til 50 milliarder kroner! Når du så vet at det tar 18 år å telle til én milliard (når du teller så fort du kan, 8 timer om dagen!), skjønner du at eventyrenes tid ikke er forbi!

Norne vil bli verdens største produksjonsskip med en produksjonskapasitet på 170.000 fat pr. dag.

FREMTIDENS UTFORDRING - Å SKVISE MARGINENE.

Statoil har som visjon å skape verdier for den norske stat og det norske samfunn. Derfor er det en viktig utfordring i årene fremover å tyne maksimalt ut av de forekomster som fortsatt finnes på norsk sokkel.

Dels ved å drive nye felt, som Norne, på en effektiv og lønnsom måte. Og dels ved å skvise mest mulig olje ut av de feltene som er i ferd med å tømmes. I Nordsjøen har vi på flere felt klart å utvinne oppimot 60% av forekomstene, der man internasjonalt har en gjennomsnittlig utvinningsgrad på rundt 30%.

Det er nye tider nå. Utfordringene i oljevirkksomheten er blitt så store, at bare de enkleste løsningene duger.

Vi leder i jakten på de effektive løsningene.

Blomstrende rognetrær

Karsten Alnæs

Illustrasjon: Øyvind Hansen

MIN NATUR HØRER HJEMME i barndommen og var tilgjengelig bare dersom du først skranglet hele dagen med toget, så dampet du med fjordbåten, deretter kjørte du med buss og til slutt med en buss til, eller kanskje en båt eller hva det måtte være.

Det regnet, det var skodde og det var fuktig innendørs når vi omsider ravet i seng uten helt ha hatt oversikt over hva som skjedde de siste timene.

I ettertid har jeg skjont at vi alltid kom fram, og at min natur ligger eller rettere sagt lå på Straumsnes, et landskap omgitt av Tingvollfjorden i sør og Halsafjorden i nord. Det er forresten heller ikke riktig å si at det lå, for det rager opp mot sju hundre meter over havet med topper som Skarven og Gylsfjellet som høydepunkter.

Dette er det magiske landskapet, uovertruffet som Sinai berg, helt sikkert langt mer utrolig enn Himalaya eller Andesfjellene.

Fra Skarven og Fløystadfjellet kunne du i klarvær se like til Amerika, i alle fall så du Atlanterhavet krumme seg som en blank sølvklinge der ute, bortenfor Averøya, Freiøya og Smøla og alle de andre flate underlige paddehatter som er dropet ut i det skinnende havet nord på Mørekyten.

Jiooooo, pep fjelljoen bak deg og over deg på sånne dager og jamret seg i spiraler. Strandsnipene kvinket også og spankulerte på steinstrendene på de utallige små tjernene som lå kastet innover snaufjellet: Salsvatn, kamlivatn, Vulvikvatn, Grønnlivatn, Vår Herre hadde dyppet penselen i sitt mørkeste blått og så hadde han strødd fjellvannene innover så de skar deg i synet.

Men den gangen var slike soldager svært sjeldne og folk var det nesten enda mindre av; like før krigen hadde det vært seterdrift både på Vulviksetra, Nysetra, Gammelsetra, ja på de fleste setrene innover i Heradsdalen. Men etter krigen stilnet det, selene og seterfjøsene forfalt, sauene driftet sommerstid aleine i villfjellet, og både i skogen og innover heiene gikk det lite folk.

Men det gjorde ikke noe for en storbygutt som hadde et par friluftsberusete onkler som dro ham med så ofte de kunne. Jeg husker en sildrende tett regnværstid en av dem trakk meg med over Skarven i gråtåka og nedover på den andre sida mot Halsafjorden der gråura skinte i væte.

Vi hadde fått glinsende aure både i Salsvatn og Kamlivatn og var gjennomvåte, og da vi rundet kammen kunne vi knapt se femti meter for oss.

– Der nede heter det Jordal, sa en grov, alvorlig stemme, og jeg spisset ørene for Jordal var en munter idrettsplass, en ishall og en grønn oase for guttunger, mens her oppe var det bare en folketom gråsteinsur.

Nei forresten, det var en fjellvåk som skingret gjennom grugget, en rovfugl blant mange, her fantes både hauk og ørn, men i dag var det fjellvåken som vokter de to ukjente regnvandrerne og spredte uhygge med de spisse skrikene sine.

– Her gikk storskreda, fikk gutteørene høre. – Det lå en gard her, og så raste det først stein, så jord, så hele dalsida, og så rutsjet garden ut og jordveier, enger, hus og folk, alt ble lagt i grav av stein og is og jord. Punktum.

Det ble enda mer tyst, og da fjellvåken skar i med de tynne, jamrende hylene sine, hørtes det ut som den fortalte om dem som ble knust av skredet.

Sånn var min barndommens landskap. Ikke lett å skille fra kultur kanskje, for furuskogen var tjukk og drivverdig under to hundre meter, og nede ved de store innsjøene som hektet seg sammen med fjorden når sjøen flødde, hadde iherdige vestlendinger plantet gran.

Brakkvannselvene og de lange underlige kanalene med flyndre og aure er mang en historie verd. Dersom jeg skulle velge en finale, nevner jeg likevel det som jeg tenkte på den gangen jeg bodde i Provence og så mandeltrærne blomstre i mars. Det har jo malere som Renoir og van Gogh forevige, og amerikanske turister står i dag på enhver balustrade og knipser de hvite blomstene mot den blødende solnedgangen.

Men jeg tenkte på min natur da mandeltrærne snødde, på den øverste delen av Heradsdalen i slutten av juni da skolen var slutt og du nettopp var kommet fram, og ferien lå uendelig foran deg.

Her oppe mot Biren ved inngangen til fjellet vokser rogneskogen tettere og tjukkere enn jeg har sett den noen andre steder, stammene strekker seg opp som frodige varmekjære løvtrær, enda det er de jo slett ikke.

Men det må være det at dalen krummer seg som en hånd og at den verner ekstra godt mot vind og sno akkurat her.

I alle fall svever hele dalen av gulhvite rogneblomster; du mister pusten, du tror du er i Tusen og en natt, det damper av jorda og synet tar deg for brystet fordi det er så naturstridig med en sånn sydlandsk urimelig blomstring her oppe.

Lar vi oss bedra av vår barndom? Etter oppholdet i Provence fikk jeg sterkt behov for å se om minnet om rognene i Heradsdalen var en hildring. Det var det ikke. Tvertimot. For en gangs skyld hadde drømmen vært sann. □

KARSTEN ALNÆS er født i 1938 i Hønefoss. Han debuterte i 1975 med novellsamlingen Veps, og fikk sitt gjennombrudd da han vant Aschehougs romankonkurranse med Feltoget. Sist utgitte bok er biografien om Sabina.

ØYVIND HANSEN har opp gjennom årene arbeidet som illustratør i bøker og magasiner som hovedfelt, ved siden av virksomheten som maler og skulptør.

På klingen

I denne spalten kan alle si sin mening om aktuelle natur- og miljøspørsmål. Skriv kort og under fullt navn. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte. Innsendte manus blir ikke returnert. Skriv til Natur & Miljø, Postboks 2113, Grünerløkka, 0505 Oslo.

Et miljønei til EU

I JUNI SAMLET Sveriges største miljøvernorganisasjon, Svenska Naturskyddsföreningen, seg til ekstraordinært landsmøte. De vedtok enstemmig at et svensk EU-medlemskap vil skade natur og miljø og svekke muligheten for en bærekraftig utvikling. Tidligere har Miljöförbundet, Feltbiologerna og Jordens Vänner sagt at miljøgrunner taler for et nei til EU. Det finske Naturvernforbundet kom samtidig med en sterk kritikk av miljøvirkningene av et finsk EU-medlemskap. Her i Norge har Framtiden i våre hender, Natur og Ungdom og Norges Naturvernforbund advart mot medlemskap ut fra miljøvirkningene.

Vi kan dermed si at de miljø- og naturvernorganisasjoner som har medlemsdemokrati i disse land, har advart mot EU-medlemskap. Derimot har de organisasjonene som ikke har medlemsdemokrati latt være å ta standpunkt. Dette er nok ikke tilfeldig. I store organisasjoner som Svenska Naturskyddsföreningen og Norges Naturvernforbund kom dette standpunktet først etter initiativ og press fra lokal- og fylkeslag.

Naturligvis er dette en vanskelig sak. Men det er svært viktig at miljøbevegelsen fører fram de synspunkt om virkning for livsmiljøet som forsvinner når næringslivsinteresser og politikere dominerer debatten.

De nordiske miljøvernorganisasjone-

ne har hatt et møte i Stockholm og har konstatert at vi også har de samme argumenter for vårt standpunkt.

Det er ikke plass til å presentere dem her, man kan bare gjengi dem i slagordmessig kortform:

1. EU-medlemskap vil føre til økt naturødeleggende vekst, med blant annet sterk økning i transport. Vi vil blant annet få mer sur nedbør, klimagasser, farlig avfall enn i en EØS-avtale eller frihandelsavtale. (Forskjellen er beregnet i Sverige, men den norske regjering nektet å gjøre det).

2. EU er kanskje det eneste internasjonale samarbeid som juridisk tvinger land til å ha lavere miljøstandarder enn de vil. EU-domstolen har gjentatte ganger dømt land som ønsket å gå foran. Norge vil måtte godta lavere standarder i tilsetningsstoffer i mat, i kjemikaliebruk og merking, i genteknologi, i sprøytemiddelbruk m.m.

3. EU har vist seg å være en dårligere forvalter av en del naturressurser enn de nordiske nasjonalstater. I Norge vil dette bety økt press på villmark og på fiskeressurser, mer intensivt og forurensende landbruk i visse strøk og nedlegging av matjord i andre strøk.

4. Demokratiet svekkes. Det blir mindre nærhet til dem som beslutter og mindre åpenhet. Lite makt til folkevalgte organ som Stortinget og EU-parlamentet og mer makt til markedet og til enkelte i byråkratiet i Norge og EU, vil gi miljøbevegelsen mindre innsikt og mindre innflytelse.

5. EU er for lite til å dekke de aller fleste miljøproblem. Derfor betyr EU-medlemskap at EU i økende grad vil bli vår stemme overfor «resten» – som er 94 prosent av klodens folk. Vi mister endel av friheten til å være brobygger mellom rike og fattige. Mange miljøpersoner fra Sør og Øst mener som tidligere miljøvernminister José Lutzenberger i Brasil at «det vil være en katastrofe om Norge og Sverige gikk inn i EU. Vi trenger dere å spille på i internasjonale forhandlinger.»

Eller for å si med Erik Dammann: «EU-spørsmålet koker ned til en enkel problemstilling. En stans i veksten og en global fordeling av jordens ressurser er i strid med den frie konkurransepolitikken EU har som utgangspunkt.»

De som ønsker en utfyllende presentasjon, kan bestille heftet «Den Europeiske Unionen og livsmiljøet» fra Naturvernforbundets sekretariat.

DAG HAREIDE,
generalsekretær
i Naturvernforbundet

Sur nedbør og faglig saklighet

I sitt første nummer i år hadde Natur & Miljø et bilag med artikler om sur nedbør og beslektede forurensninger. Dette er viktige miljøproblemer og følger bra at de tas opp. Dessverre skjemmes artiklene av en del forenklinger og feil. Dette gjorde jeg Naturvernforbundet oppmerksom på allerede i februar. Først i juli fikk jeg svar på mine brev. Svaret viser holdninger til saklighet i miljøspørsmål som jeg finner meget betenkelig.

I artiklene ses det helt bort fra at årsakene til forurensing av jord og vann er komplekse. Dette belyses blant annet av noen svenske undersøkelser. Her har en ved studier av sedimenter bestemt utviklingen i surheten i noen vann helt siden istiden. I lang tid ble vannene langsomt surere. Men for omtrent 2000 år siden begynte surheten å avta – sannsynligvis på grunn av menneskers bruk av jord og skog i områdene i nærheten av vannene. Fra cirka 1900 ble denne type påvirkning sterkt redusert mange steder. Samtidig økte det sure nedfallet. En fikk derfor to forsurende faktorer som sammen bidro til betydelig økt surhet. I områdene med størst nedfall ville situasjonen utvilsomt vært mye bedre dersom nedfallet ikke hadde økt. På den annen side, dersom menneskers bruk av områdene ikke hadde endret seg, ville systemene tålt mer. Det er all grunn til å tro at forholdene mange steder i Norge har vært tilsvarende. Professor Rosenqvist, som i mange år har påpekt betydningen av endringer i jordsmonnet som følge av endret bruk, har nok hatt mer rett enn miljøorganisasjoner og kanskje også enkelte forskningsmiljøer vil innrømme.

Forholdene beskrevet over er komplekse, og en kan til en viss grad unnskyldte manglene i artiklene. Verre er det når en kommer til beskrivelsen av skogskader. Dette er et alvorlig problem mange steder i Europa. Naturvernforbundet synes tydeligvis situasjonen må males enda svartere enn den er. Forfatterne skriver i Natur & Miljø at «over halvparten av skogen i Tyskland og tre av fire trær i det tidligere Tsjekkoslovakia er enten døde eller døende». Rapporten de bygger på, opererer med skadeklasser basert på kronettheten. 1 (lett skadede trær), 2 (moderat skadede), 3 (alvorlig skadede) og 4 (døde trær). Det er meget usikkert om skadeklasse 1 virkelig tuder på en svekkelse av skogens

tilstand, og rapporten konsentrerer seg om klassene 2–4, dvs. trær med moderat eller mer alvorlig skade. Ser en på bar- og løvtrær samlet, er prosenttallene i disse skadeklassene 26,0 for Tyskland, 56,4 for Tsjekia og 36,0 for Slovakia. Det langt større bidraget er fra skadeklasse 2. I artikkelen i Natur & Miljø er tydeligvis trær i alle klassene 1–4, også lett skadet skog, omtalt som «døde eller døende». I svaret jeg fikk fra Naturvernforbundet da jeg påpekte dette, står det: «Vi har brukt den noe enklere og alvorligere terminologien «døde eller døende» i artikkelen. Ut fra samtaler med sur nedbør-eksperter i miljøorganisasjoner og i forskningsmiljøer, gjorde vi det ut fra den vurdering at utviklingen går i en negativ retning, og at det foreløpig er lite som tyder på at det finnes noen effektiv måte å reparere skogskadene på – de synes irreversible (så fremt man ikke reduserer utslippene drastisk).»

Det må være et meget selektivt utvalg av «eksperter» Naturvernforbundet har tatt kontakt med. Som nevnt legger en liten vekt på skadeklasse 1 i rapporten tallene er hentet fra. Rapporten konkluderer nokså forsiktig når det gjelder luftforurensningens betydning. Det står blant annet (min oversettelse: «Selv om det ikke er noe direkte bevis for at denne (økningen i skogsskadene) er forårsaket av luftforurensninger, fortjener dette fenomen spesiell oppmerksomhet fordi en kontinuerlig og omfattende svekkelse av skogens helse på grunn av langtransportert luftforurensning, sannsynligvis vil vise seg ved den type virkninger som observeres.»

Jeg er klar over at Naturvernforbundet for tiden er bekymret for en dalende interesse for miljøproblemer. Denne bekymringen deler jeg. Dette må imidlertid ikke føre til lettvinnt argumentasjon som ikke har saklig bakgrunn. Jeg har selv vært i adskillige diskusjoner blant annet med britiske forskere og politikere om miljøskader knyttet til sur nedbør. Selv om vi ser bort fra den etiske siden, er min erfaring at faglig saklighet gir de beste resultater.

HANS M. SEIP

Kjemisk institutt, Universitetet i Oslo

Hvor er EU-tilhengerne?

Etter å ha gått igjennom diverse utgaver av N&M og lokallagets medlemsblad (Buskerud), slår det meg som pus-

sigt at det ikke finnes flere EU-tilhengere blant mer enn 30 000 medlemmer. I N&M 3/94 er det foretatt en forenklet, men ryddig gjennomgang av miljøavtalens miljødél uten at forfatterne trekker noen konklusjoner. Det stadfestes at i øyeblikket synes det, på de fleste større områder, ikke å være nevneverdig forskjell på miljøpolitikk i Norge kontra i EU. I en kommentar uttrykker imidlertid leder i Naturvernforbundet (NNV), Stein Malkenes, at det er best å forbli utenfor for ikke å svekke NNVs påvirkningsmuligheter.

La oss ta punktene hans ett for ett:

1. Verden mister et potensielt foregangsland i miljøpolitikken. Hvor sannsynlig er det at Norge, i praktisk politikk, kommer til å være et foregangsland på miljøområdet utenfor EU? Årsaken til at ingen land synes å ville dra lasset ved å påta seg større miljøbyrder enn andre, er kort og godt at vi lever i en stadig åpnere verden hvor et lands konkurransekraft er avgjørende for å opprettholde en rimelig sunn innenlandsk økonomi.

2. EU fremmer naturødeleggende vekst. Til det er blant annet å si at en viss vekst i en viss periode er nødvendig for å få bukt med fattigdommen i store deler av verden. Dessuten er det interessant å se hvilke land, større internasjonale organisasjoner eller samarbeidsfora som ikke fremmer økonomisk vekst i praktisk politikk, selv om det ikke er nedfelt i lover og regler. Når eller dersom man når et punkt hvor en alvorlig miljøkrise synes forestående, er jeg overbevist om at EU vil reagere like raskt og kraftig som en hvilken som helst annen internasjonal institusjon.

3. EU svekker folkestyret og øker avstanden mellom folket og beslutningstaker. EUs beslutningssystem er slettes ikke perfekt og det svekker utvilsomt nasjonenes selvvråderett på en del punkter innenfor områder som enkeltstatenes valgte regjeringer frivillig har akseptert. I så måte vil nok en del beslutninger tas lenger fra dem det gjelder enn tidligere. Nå finnes det imidlertid nok av eksempler på vedtak som er gjort på lokalt plan som er langt fra miljøvennlige, nettopp fordi man også på dette forvaltningsnivået prioriterer vekst og utvikling, og kanskje spesielt arbeidsplasser. Man skal for øvrig ikke glemme at EU-retten også kan brukes av miljøorganisasjonene mot sin egen regjering eller lokale myndigheter.

4. EU definerer miljøet som en særinteresse. Her må man se på utvikling-

en som har vært i EU. I Enhetsakten fra 1987 ble miljøet definert som en «komponent» som måtte tas hensyn til ved utforming av lover og regler på alle områder, hvilket neppe kan sies å være tilfredsstillende. I Maastricht-traktaten ble ordlyden endret til at miljøaspektet skal være en integrert del av fellesskapets politikk på alle områder. Dette er i samsvar med det norske synet.

Jeg vil avslutte med å si at det kan synes som om store deler av miljøbevegelsen er imot viktige deler av eksisterende former for internasjonalt samarbeid som for eksempel GATT og EU. Det er antagelig mer effektivt å integrere miljøaspektet i aksepterte og kjente internasjonale institusjoner enn å skape nye, hvilket er tidkrevende i seg selv, og slettes ikke garanterer suksess.

TOR GUTTULSRUD,

nestleder Naturvernforbundet i Drammen.

En svart dag for Beiarn

Onsdag den 10. august var en svart dag for oss. Folk fra Fylkesmannen i Nordland kom inn og drepte alt liv i Storåga. De rotenonbehandlet Beiervassdraget, som det heter på deres språk.

På tross av protester fra bygdefolk, brukere og eiere, går et utenforstående byråkrati inn og gjennomfører drapet på elva vår.

Hærværk, dyreplageri og miljøkriminalitet var ord mange brukte etter å ha sett dødskampen til fisken. Elva gikk full av fisk denne dagen. Utenbygds kadaversamlere gikk foran rotenonskyen og samlet fisk med alle mulige ulovlige redskap åpenlyst og åpenbart i samforstand med «behandlerne».

Mange av oss har prøvd å samarbeide med dem. Allikevel bruker et bedrevitende byråkrati loven for å gjennomføre «kultur» i elva etter eget hode.

Våre interesser og våre vurderinger skyves til side. Et maktfylt byråkrati gir oss orienteringer rundskriv og uttalelser til pressen.

Det er åpenbart makta som rår, hvor interessene til lokalmiljø og lokalsamfunn underordnes utenforstående. Talsmenn for makta later ofte som om tvang og overgrep er noe som skjer langt borte, i land vi ikke liker å sammenligne oss med. Etter Altaskandalen vet alle noe annet. Vårt lokalmiljø og våre herligheter styres stramt og effektivt av andre interesser enn våre. ➤

► Tida er mer enn moden for motstand. Vi må samle oss til forsvar mens vi ennå har krefter i de små lokalsamfunn. Før de helt har tatt fra oss råderetten over ressursene våre, eller gjort dem verdiløse.

For mange grunneiere i Beiarn:

*BJØRNAR SELFORS,
SVEIN WOLD, KNUT
SIVERTSEN,
ØYSTEIN RINGAKER*

Telemark treng tog

Naturvernforbundet i Telemark etterlyser meir lokalpolitisk engasjement i samband med NSB sine planar om reduksjon i rutetilboda på Sørlandsbanen, Bratsbergbanen og nedlegging av strategiske stasjonar på desse strekningane. Drangedal, Lunde og ikkje minst Bø og Notodden er viktige bindeledd mellom jernbanenettet og andre kol-

lektivtilbod i det jernbanelause bygde-Telemark.

Både distriktets representantar på Stortinget og kommunepolitikarane må, saman med ideelle og næringspolitiske interesseorganisasjonar, på banen, bokstaveleg tala, for å få regjering og storting til å gjera ein positiv snuoperasjon i NSB.

Telemark treng minst det som er av jernbanetilbod i dag, for næringslivet, som reisealternativ – ikkje minst for skoleungdom, og for miljøet si skuld.

Det vil vera større økonomiske og miljømessige konsekvensar for distrikta (med byar og tettstader) å skjere ned på jernbanetilbodet, enn det vil vera eit økonomisk og ressursmessig løft for staten å opprettholde, eller betre det.

Ytterligare innskrenkingar kan bety byrjinga på slutten for NSB. Det tåler korkje menneska eller miljøet.

JON INGEBRETSSEN,
leiar av Naturvernforbundet i Telemark.

Natur&Miljø Bulletin

Følg norsk miljødebatt!

Abonner på Natur&Miljø Bulletin ut 1995, for bare kr. 95,-!

Natur&Miljø Bulletin er Norges ledende nyhetsavis om miljø, utgitt av Naturvernforbundet. Hver 14. dag får du de aller siste miljønyhetene fra oss.

Send inn kupongen under, og få abonnement til halv pris ut 1995!

Ja, jeg vil ha Natur&Miljø Bulletin, for kr. 95,- ut 1995!

Navn:

Adresse:

Postnr. og sted:

Sendes til: Natur&Miljø Bulletin, Boks 2113 Gr.løkka, 0505 Oslo.

BIRI-TAPET

Design: Klare Schee, siden 1938

- Et naturprodukt, som garanterer vakrere vegger!
- En engangsanskaffelse – mer enn 30 års levetid.
- Passer til alle typer underlag.
- Holder selv om underlaget sprekker.
- Veves i flere farger og mønstre, i høydene 240, 255 og 300 cm.
- Miljøvennlig – stiftes på veggen – lim og maling unødvendig.
- Prøver sendes!

Skriv eller ring:

Biri Tapet
2820 BIRI

Tlf.: 61 18 53 80

Fax: 61 18 50 62

Mobil: 94 14 96 55

v/Torfinn Semb

Fra Ullkorga!

VOKSI-

POSEN!

I BOMULLSSTOFF M/ULLFØR

Fleksibel babypose som vokser med barnet! Mange fine fargekombinasjoner.

Tlf. 71 66 57 02, 6657 Rindal

DEN BESTE GAVEN DU KAN GI DINE BARN ER ET RENT MILJØ

Jøtul lanserer nå flere peiser og ovner med ren, miljøvennlig forbrenning - nærmest uten røykutslipp. Her blir røyken forbrent istedenfor å forurense. Du får mer varme - og bruker mindre ved. Liker du peiskos og vedfyring, er det et slikt ildsted du skal ha. Det blir ditt bidrag til et renere miljø. Renere luft. Grønnere jord.

J Ø T U L S G R Ø N N E L I N J E

- i takt med tiden

Sats på enøk
Det er miljøvern i praksis!

Postboks 1098 TLF : 62 53 34 50
2301 HAMAR FAX: 62 52 57 39

Vi gratulerer
Norges Naturvernforbund
med 80-års jubileet.

"Vasskraft - Rein energi"

TUSSA KRAFT
Åmdal,
6150 ØRSTA
Tlf. 70 06 32 00
Fax 70 06 88 00

**ÅLESUND
OG SULA EVERK**

- energi i sentrum!

**Vi har endret
navn og selskapsform**

fra

Varanger Kraftlag A/L

til

Varanger Kraft As

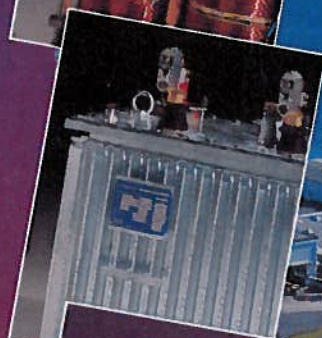
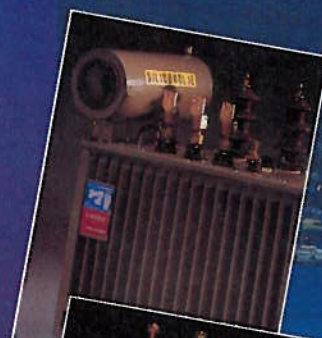
Foretaksnummer: 971058854

Varanger Kraft As trer inn i alle løpende
avtaler som Varanger Kraftlag A/S har
hatt, og overtar alle forpliktelser og
rettigheter som følger av disse avtalene.

Hovedkontor:
Nyborgveien 70
Postboks 173
98010 VADSØ

Telefon 78 95 14 01
Telefax 78 95 33 97

**TRANSFORMATORER
OG NETTSTASJONER
LEVERT SOM
PAKKELØSNING
ER VÅR SPESIALITET.**

More Trafo As produ-
serer en rekke transfor-
matorer og nett
stasjoner til ulike
formål.
Et fleksibelt produ-
sjonsapparat mulig-
gjør også leveranser
av spesialkonstruerte
produkter til konkur-
ransdyktige priser.

Ta kontakt med vårt
hovedkontor i
Sykkylven, eller et av
våre distriktskontor.

**MØRE
TRAFO**

BERGEN

**TRAFO
SYKKYLVEN**

**TRAFO
DRAMMEN**

HOVEDKONTOR:
MØRE TRAFO AS
N-6230 SYKKYLVEN
TLF.: 70 25 17 00
TELEFAX: 70 25 30 09
TELEX: 40 671 TRAFO N

REGION VEST
DAMSGARDESGT. 163
5031 LAKSEVAG
TLF.: 55 34 54 60
TELEFAX: 55 34 55 65

REGION ØST
HOTVETVEIEN 86
3018 DRAMMEN
TLF.: 32 89 40 90
TELEFAX: 32 83 67 11

MØRE DESIGNTEAM REKLAMEBYRÅ

STAMMEN I STEINRØYSA

M NATURARVENS BETYDNING FOR NORSK KULTUR OG EGENART

EN DEL AV NATUREN

«Vi har fått naturen i arv. Denne arven er
vi i ferd med å flise opp i biter og ingenting
gjennom rovdrift og forurensning.
Når vi sløser bort naturarven og gjør våre
omgivelser fattigere - vil ikke det også ha
innvirkning på oss som mennesker og gjøre
oss fattigere?»

FRA JAMMERDAL TIL HELDIG GRUNN

«Den forgjengelige naturen, materien,
hadde lenge ingen høy stjerne i kirkens
omdømme. Men omsider hevdet mange at
skaperverket kunne betraktes som en vei til
Skaperen.»

LØVE ER KUULERE ENN ELG

«Vi får en sterk mistanke om at treskjære-
rens kunstverk ikke var spesielt inspirert av
naturopplevelse, men av europeisk mote.
Det fremmede var fint, da som nå.
Skulle man på Rauland dekorere et loft,
var det ikke furukvistene utenfor hjørnet
eller Mikkel oppi lia som inspirerte, men
forbilder fra Holland, Italia og enda fjernere
himmelstrøk.»

ER DET IKKE GODT Å VÆRE SLITEN? JEG SKJØNTE INGENTING

«Jeg var nemlig totalt uforberedt på at «en
tur» kunne være så fysisk slitsom.
Den varte i flere timer, i taktfast marsj-
tempo. «Vent litt» måtte jeg stadig rope. Det
ville jeg ville, var å miste mitt følge i den
ville og barske naturen.»

NATURVERNFORBUNDET

NYHET

- ET 80-ÅRSJUBILEUM
VERDIG: Praktefte fra
Naturvernforbundet om
norsk natur, kultur og
egenart, elegant ført i
pennen av Arild
Ådnem.

JA

Jeg bestiller heftet

«Stammen i steinrøysa»: Antall.....

Jeg ønsker en oversikt over

Naturvernforbundets

EU-hefter:

Ja ☐ Nei ☐

NAVN: _____

ADRESSE: _____

POSTNR./STED: _____

Sendes til: NORGES NATURVERNFORBUND v/Anne Norum,
Boks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo eller på telefax: 22 71 56 40.

Nå har du sjansen til å skaffe
deg et innholdsrikt og vakkert hefte om naturarvens
betydning for norsk kultur og egenart. Arild Ådnem
har skrevet med humor og innlevelse om nordmenns
forhold til norsk natur. Heftet er rikt illustrert, og for-
teller om norsk naturarv fra en historisk, kulturell og
antropologisk synsvinkel.
Kun 40 kroner pr. hefte + porto. Rabatt ved kjøp av
10 hefter eller flere: kun 20 kroner pr. stk.
Klassesett på 25 hefter koster bare 300 kroner.

VERV & VINN

Turkopp

Verv 1 medlem – betal kr 100,-
Verv 2 medlemmer – få turkoppen gratis

Norskprodusert turkopp pent utformet i bjørk. Kan brukes til både varme og kalde drikker. Naturvernforbundets logo er brent inn på håndtaket. Utsalgspris kr 275,-.

Berghaus tursekk

Verv 2 medlemmer
– betal kr 275,-

Verv 5 medlemmer
– få sekken gratis

Verv 5 medlemmer til Naturvernforbundet og denne robuste allround-sekken er din. Sekken rommer 30–50 liter (reguleres med utvendige stropper), og kan fint brukes til kortere overnattingsturer. Sekken har et stort hovedrom, romslig lomme + to sidelommer.

Hvis du ønsker en annen vervepremie, kan du velge blant Naturvernforbundets salgsvare. Liste over antall vervinger som må til for å få varene, får du ved henvendelse til oss.

Medlemsfordeler:

- Natur & Miljø 6 ganger i året • Automatisk medlemskap i fylkes- og lokallag
- Medlemspriser på salgsvarene • Grønt kort for kun kr 60,- (ord. pris 250,-); kortet gir 50% på alle NSBs grønne ruter • Kjøpeguiden Bra Miljøvalg som hjelper deg å handle grønnere
- Som medlem er du med på å ta ansvar for naturen og miljøet rundt deg, og du støtter regnskogsarbeidet og andre internasjonale prosjekter.

Medlemskontingenten: Hovedmedlem kr 250,- og pensjonistmedlem kr 150,- for resten av året + hele 1995.

Bli MILJØFADDER

Naturvernforbundet har jobbet for naturen i 80 år, og vi fortsetter så lenge naturen trenger oss. Bevisstheten om at miljøvern er viktig, har økt stort de siste årene. Alle vet at naturen er viktig for vår eksistens. Men selv om det prates og tenkes mye, går ikke ting av seg selv. Naturen må sikres gjennom kontinuerlig innsats. Naturvernforbundet kjemper for naturen gjennom 170 lokal- og fylkeslag spredt rundt i hele Norge. Her finnes det

mange ildsjeler som gjør en aktiv innsats i lokalmiljøet. Kanskje du er en av dem som gjerne vil bidra mer aktivt, men ikke har tid eller anledning? Da vil vi invitere deg til å bli Miljøfadder. Miljøfadderne sikrer det lokale natur og miljøvernarbeidet landet rundt. Som Miljøfadder tar du vare på fremtiden for oss alle. Våren 1994 gikk pengene vi fikk inn fra Miljøfadderne til arbeidet for å verne Tovdalsvassdraget i Aust-Agder og utprøving av pyrenéehunder som sauevoktere i Nord-Trøndelag, for å nevne et par eksempler.

Bli Miljøfadder du også!

Når du blir miljøfadder, sender vi deg denne flotte plakaten som takk for innsatsen, og som en påminnelse om at vi må la naturen gå i arv.

Gave til deg!

Jeg har vervet:

1
☐ Hovedmedlem ☐ Pensjonist

2
☐ Hovedmedlem ☐ Pensjonist

3
☐ Hovedmedlem ☐ Pensjonist

4
☐ Hovedmedlem ☐ Pensjonist

5
☐ Hovedmedlem ☐ Pensjonist

Vervet av:

Medl.nr.:
 Navn:
 Adresse:

Jeg ønsker vervepremie:

- ☐ Turkoppen – gratis
- ☐ Turkoppen – betaler kr 100,-
- ☐ Sekken – gratis
- ☐ Sekken – betaler kr 275,-
- ☐ Jeg sparer verveingene
- ☐ Jeg ønsker annen vervepremie – send brosjyre med alternativer!

Kan sendes
ufrankert
i Norge.
Adressaten
betaler
porto.

SVARSENDING
Avtale nr. 109 000/5 Pb.

**NATURVERN
FORBUNDET**
Grünerløkka postkontor
0505 OSLO

1945

Ja, jeg vil bli miljøfadder!

Jeg vil gjerne overføre et fast beløp via autogiro hver måned. Autogiroavtalen gjelder bare så lenge jeg selv ønsker det. Gebyrfritt!

Beløp pr. mnd.:

- ☐ kr 50,-
- ☐ kr 100,-
- ☐ kr 150,-
- ☐ Annet beløp: kr

Trekkgato:

- ☐ den 15. hver mnd.
- ☐ den 28. hver mnd.

Beløpet trekkes fra kontonr.:

Post/bank

Navn Medlemsnr.

Adresse

Dato og underskrift

Kan sendes
ufrankert
i Norge.
Adressaten
betaler
porto.

SVARSENDING
Avtale nr. 109 000/5 Pb.

**NORGES
NATURVERNFORBUND**

Grünerløkka postkontor
0505 OSLO

MILJØDETEKTIVER I ØSTERRIKE

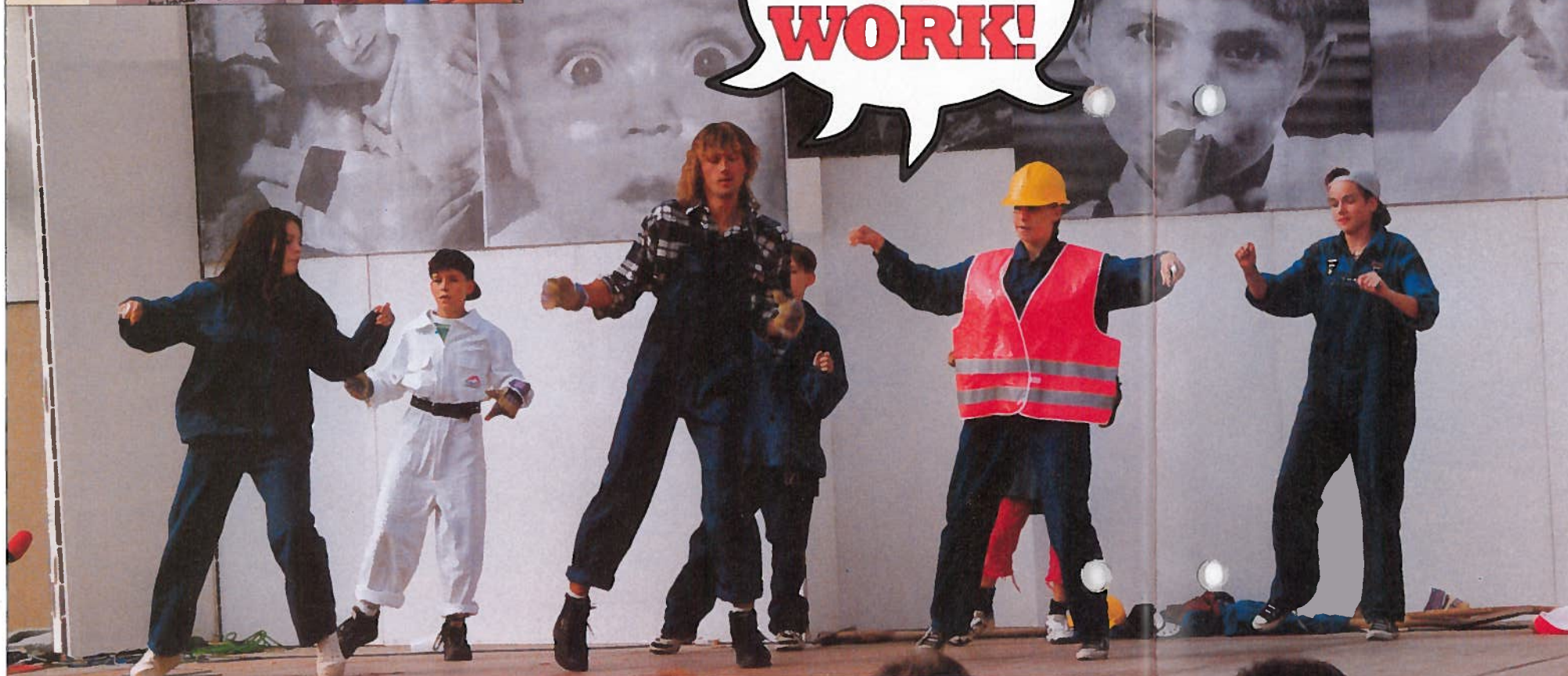
Lucia Sieberer (11 år) og Karoline Feichtl (10 år) er to av Blekkulfs nye venner i Østerrike. De var med og danset «Rap the stone» på en miljøforestilling i Wien som de kalte «Inky & Freunde». På norsk betyr det «Blekkulf og vennene», og Blekkulf ser ut til å trives godt sammen sine nye venner.

N&M • BENTE ROESTAD

KOS: Denne lille jenta valgte heller å slappe av litt sammen med Rokkerolf.

GET TO WORK!

Framtidsarbeidere

«Get to work!» – sett igang og jobb! oppfordret danserne som sa de hadde fått nok snikk snakk.

– Tror dere vi har kommet for å grave flere hull her i byen?
– Nei, vi er kommet for å bygge framtiden, sang den østerrikske gruppa som hadde valgt å kle seg ut som veiarbeidere.
– Den veien vi bygger og reparerer, er ikke for biler. Den er for oss og generasjonene som kommer etter oss, fortsatte de mens de satte fra seg spader og hjelmer. Så begynte dansen. Og her manglet det verken energi eller oppfinnsomhet. Det var et imponerende break-dance show, og framtidsarbeiderne klarte virkelig å rive med seg publikum – som ga dem en stor og velfortjent applaus.

Adresse:
Postboks 2113 Grünerløkka,
0505 Oslo,
Telefon: 22 71 55 20

BLEKKULFS

MILJØDETEKTIVER

PÅ OPPDRAG: Her har miljødetektiven sørget for at mamma kjøper miljøvennlig dopapir.

Hva er en miljødetektiv?

Miljødetektiv betyr miljøoppdager. Ordet detektiv kommer fra det engelske ordet «detect» som betyr å oppdage. Miljødetektiver kan for eksempel gå på oppdagelsesferd i nærmiljøet sitt.

En miljødetektiv er ikke noe vi bare er en time hver onsdag, eller den dagen klubbavisa dumper ned i postkassen din.

Nei, miljødetektiv er noe du er hele tiden, enten du sitter i mattetimen på skolen eller er på fotballtrening, eller er med mamma og pappa og handler inn mat. Du er miljødetektiv når du er på ferie og når du er med mamma og pappa på jobben.

Det viktigste du kan gjøre er å være glad i naturen. Det blir du ikke først og fremst ved å plukke søppel, studere forurensning og pante flasker. Det blir du av å ha gode opplevelser i naturen, klatre i trær, gå turer i fjellet, vasse i fjæra eller bade i bølgene.

Studer fugler og planter og ta med deg din beste venn til ditt hemmelige blåveissted.

Jo mer glad du blir i naturen og jo mer kunnskap du får om hvor finurlig og klokt den er innrettet, jo større grunn får du til å ønske å ta vare på den. Sånn er vi mennesker. De vi kjenner best og føler oss tryggest sammen med, blir vi mest glad i. Og det vi er glad i tar vi godt vare på.

Når vi først har blitt glade i naturen, blir vi sinte når noen behandler den dårlig. Vi kaster ikke søppel i naturen, og vi prøver å si ifra hvis andre bryr seg. Vi begynner å bli mer og mer omtenkssomme, og da er det helt naturlig å engasjere seg for natur og miljøvern.

Å være miljødetektiv handler om å ta vare på og å bry seg om. Vi miljødetektiver må passe på – for fremtiden begynner nå. □

Kjenner du noen som vil bli miljødetektiver?

Gi et medlemskap i Blekkulfs Miljødetektiver, Norges eneste miljøvernklubb for barn. Mottakeren får 8 nr. av Flaskeposten i året + velkomstbrev med tøymerke, klistremerker og medlemskort. Prisen ut året + hele 1995 er bare 125,-.

Nytt medlem: _____ Født: _____

Adr.: _____

Postnr./sted: _____

Evt. annen betaler: _____

Adr.: _____

Postnr./sted: _____

Innmeldingen sendes til: Blekkulfs Miljødetektiver, Boks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo

Lesernes galleri

Terje Agnalt, Oslo

Frå Gaularfjellet, Sunnfjord/Sogn Geir Ole Laberg

Knoppsvanefamilie Geir Ole Laberg

Neste frist for å sende inn bilder til Lesernes galleri er 20. oktober. Send inntil fem lysbilder. Alle bilder må merkes med fotografens navn. Samtlige bilder blir returnert. Skriv gjerne en tittel på bildet. De utvalgte fotografene får tilsendt en rød Bergans ryggsekk 35 liter.

Bildene sendes til:
Natur & Miljø
Postboks 2113 Grünerløkka
0505 Oslo

Merk konvolutten «Lesernes galleri».

Julegave som varer et helt år!

Kjenner du noen som kunne tenke seg å være medlem i Blekkulfs Miljødetektiver? Gi et medlemskap i julegave!

Medlemskapet koster kr 125,- for hele 1995, og velkomstpakken som blir sendt til jul inneholder:

- medlemsavis
- medlemskort
- klistremerker
- tøymerke
- gavekort
- og en super Blekkulf cap uten tillegg i prisen!

Flaskeposten, miljødetektivenes egen medlemsavis, kommer i posten 8 ganger i året, og inneholder spennende miljøtips, oppgaver m.m.

Velkomstpakken blir sendt til mottaker som julegave før jul. Ønsker du den sendt til deg slik at du kan overrekke den selv, krysser du av på kupongen.

NB!
VI MÅ HA BESTILLINGEN DIN INNEN
1. DESEMBER FOR Å FÅ GAVEN FREM FØR JUL!

EKSTRAGAVE!
SUPER BLEKKULF CAP!

JA! Jeg ønsker å gi BLEKKULF JULEGAVEMEDLEMSKAP til:

Navn: _____

Adr: _____

Fødselsdato: _____

☐ Liten cap 0-5 år ☐ Stor cap 5-100 år

Navn: _____

Adr: _____

Fødselsdato: _____

☐ Liten cap 0-5 år ☐ Stor cap 5-100 år

Foresattes underskrift: _____

Regningen sendes til: _____

Adresse: _____

☐ Send velkomstpakken(e) til meg.

☐ Jeg vil betale medlemskontingenten fast hvert år.

Kan sendes
ufrankert
i Norge.
Portoen er
betalt

Svarsending

Avtalenr. 152 220/21

Blekkulfs Miljødetektiver

Grünerløkka postkontor
0505 Oslo